MEDLEMSBLAD FOR DEN NORSKE RHODODENDRONFORENING NR. 3 - November 2024 ÅRGANG 27

Lapprosen

Lederen har ordet

Kjære rhododendronvenner!

På årsmøtet i Arendal i månedsskiftet mai-juni hadde vi oppe en svært viktig sak. Det gjaldt revisjon av foreningens vedtekter som, bortsett fra to små endringer, har hatt samme ordlyd som da de ble vedtatt på stiftelsesmøtet i Bergen i 1997. På årsmøtet i år ble en fullstendig revisjon av vedtektene vedtatt enstemmig. Det var på høy tid.

Mange av de gamle paragrafene var gått ut på dato i den betydning at det som sto der i praksis ikke stemte lenger. Språket var gammeldags, og noen av paragrafene var upresist formulert slik at de kunne tolkes på flere måter. Nå er alle tilpassa dagens virkelighet og skal være formulert slik at det ikke skal være tvil om hva som ligger i den enkelte paragrafen.

Den viktigste endringen er at slektene *Magnolia* og *Camellia* og planter i lyngfamilien er blitt en del av foreningens arbeidsområder. Samtidig er det presisert at hovedformålet for DnR er å øke interessen for og kunnskapen om slekta *Rhododendron.*

Foreningen heter fremdeles Den norske Rhododendronforening, men det er også bestemt at navnet *The Norwegian Rhododendron Society* kan brukes når vi skriver tekster på engelsk. Medlemmer som vil skrive artikler på nynorsk i for eksempel Lapprosen, kan benytte *Den norske Rhododendronforeininga* i teksten de skriver.

Familiemedlemskap deles nå inn i ordinært medlemskap og husstandsmedlemskap. Det siste gjelder for alle som bor i samme husstand som et ordinært medlem eller et æresmedlem. Alle medlemmer har nå fått et medlemsnummer, noe som gjør arbeidet med medlemsarkivet lettere.

Det er enda flere endringer som ikke er nevnt her. De nye vedtektene kan leses i sin helhet på hjemmesida under fanen «Informasjon».

En slik revisjonssak er ikke nødvendigvis det mest spennende på et årsmøte. Den tar tid, og det kan bli mye fram og tilbake om ordlyden av de ulike paragrafene, og jeg har skjønt at flere deltakere syntes at dette tok for mye tid. Jeg kan imidlertid love at en lignende revisjon ikke vil være nødvendig på mange år, så dette var i praksis en engangshendelse. Som leder synes jeg det var en viktig diskusjon, og at de nye vedtektene er et mye bedre styringsdokument enn de vi hadde tidligere.

Vi går mot en ny vinter. De siste åra har vi opplevd en gradvis endring i klimaet. Skientusiastene i Oslo-området klager over at de har mista to uker av skisesongen i begge ender. Her på Nord-Vestlandet var snøen borte midt i februar, og det var nesten ikke tele i jorda i store deler av hagen vår. Jeg trodde en gang at mildere klima skulle gi oss bedre og varmere sommere, men da lukket jeg ørene for de som hevda at det også vill bli mere nedbør i sommerhalvåret. Vi har til gangs fått lære at de som advarte oss, har fått rett. Uværet Hans for to år siden husker nok de fleste, og denne sommeren har det meste av Sør-Norge fått sin del av regnbygene, og vel så det. Rhododendronplantene har nok ikke noe imot milde og våte sommere, men for oss hageeiere er de kanskje ikke like velkommen. Vi får som kjent sjelden i både pose og sekk.

Styrets sammensetning

Leder:
Ole Jonny Larsen
Bergeplass 12
6010 ÅLESUND
tlf 415 88 630
olejonnylarsen@hotmail.com

Styremedlem:
Anne Tafjord-Kirkebø
Strandbakken 15
5101 EIDSVÅGNESET
tlf 909 94 991
anne@brage.biz

Sekretær:
Ole Petter Vik
Østenstadlia 3
1392 VETTRE
tlf 900 39 303
ole.vik@connect.no

Kasserer:
Jakob Roalkvam
Fisketjøn 7
4237 SULDALSOSEN
tlf 976 10 241
jakob.roalkvam@gmail.com

Nestleder:
Tor Frostestad
Syftesokbakken 30 B
4046 HAFRSFJORD
tlf 991 07 317
frostestadtor@gmail.com

Leder Rhodo Vest:
Tor Jan Ropeid
Løtveitveien 2
5151 STRAUMSGREND
tlf 416 20 125
torjanropeid@gmail.com

Leder Rhodo Sør-Vest:
Tor Frostestad
Syftesokbakken 30 B
4046 HAFRSFJORD
tlf 991 07 317
frostestadtor@gmail.com

Leder Rhodo Sør:
Anne Brit Evensen
Heidalen 48
4844 ARENDAL
tlf 909 86 060
abevens@online.no

Leder Rhodo Øst:
Ole Petter Vik
Østenstadlia 3
1392 VETTRE
tlf 900 39 303
ole.vik@connect.no

Medlemsregister:
Inger-Lise Fonneland
Mellomveien 11
4870 FEVIK
tlf 952 83 441
inger.lise.fonneland@gmail.com

Webredaktør:
Asle Wiik Larsen
aslewl@gmail.com

Frøforvalter:
Svein Erik Tønnesen
tlf 473 78 523
sveinerik.tonnesen@outlook.com

INNHOLD

Hartwig Schepker: De nyeste stjernene på rhododendronhimmelen 4

Nye medlemmer 9

Per M. Jørgensen: *Rhododendron*-mysteriet på Elverum 10

Egil Valderhaug: Storblada rhododendron i blomst i 2024 12

Tor Jan Ropeid: Tildeling av æresmedlemskap i Den norske Rhododendronforening til Per M. Jørgensen 19

Jan Rune Hesjedal: Tidlig blømande arter, våren 2024 på Lepsøy 20

Stor rhododendron i Oslo 23

Stefan Salomonsson: Rhododendronhistoriska berättelser 24

Jakob Roalkvam: Årsmøtehelg på Agder 31.5.– 2.6.2024 28

Torhild Bryne Ringstad: Hardføre *Camellia*-sorter som vi har god erfaring med i Rogaland 31

Trond Høy: Følgeplanter til rododendron i min hage 34

FORSIDEFOTO: Hos Egil Valderhaug er *R. rex* ssp. *fictolacteum* blitt over tre meter høy og blomstrer jevnlig. Foto: Egil Valderhaug

BAKSIDEFOTO: Med sin vakre høstfarge lyser tulipantreet (*Liriodendron tulipifera*) opp i hagen sent i november. Foto: Tor Jan Ropeid

Lapprosen

utgis av Den norske
Rhododendronforening
Postboks 1325 Marken, 5811 BERGEN

www.rhododendron.no

Bankkontonummer: 3411 26 52622
IBAN: NO93 3411 2652 622
BIC/SWIFT: DNBANOKK

Trykk: ERAtrykk as – tlf 55 94 00 05

Redaksjon

Tor Jan Ropeid
tlf 416 20 125
torjanropeid@gmail.com

Neste nummer

av Lapprosen kommer i februar 2025. Stoff til nr. 1 må være redaksjonen i hende innen 13. januar 2025.

Stoff og bilder – i så høy oppløsning som mulig – sendes til redaksjonen, se adressen til venstre.

De nyeste stjernene på rhododendronhimmelen

Hartwig Schepker, Bremen - Oversatt til norsk av Tor Jan Ropeid

Dette er en lett forkortet utgave av en artikkel som sto i den tyske rhododendronforeningens tidsskrift *Rhododendron und Immergrüne* vol. 36, 2023. Vi takker forfatteren for tillatelse til å trykke den i *Lapprosen*.

Blant de mange rhododendronartene som i de siste tiårene er blitt introdusert i hagekultur, er det to som skiller seg ut: *Rhododendron platypodum* og *Rh. yuefengense*. Disse helt vinterherdige artene fra Kina med store, opprette blomsterstander har ikke bare en vakker blomstring, men også et slående utseende. Det mest spesielle er deres usedvanlige bladverk. Den som en gang har sett eller rørt ved de runde, tykke, nesten læraktige bladene, vil knapt tro at det dreier seg om rhododendronblad. Begge artene har potensial til ikke bare å blåse nytt liv inn i rhododendronverdenen. De vil mest sannsynlig også skape hagesorter med en helt ny stil. Men alt i tur og orden.

Peter Cox karakteriserer med rette *Rh. platypodum* som «en av juvelene i samlingen sin» (Cox 2016). I sine nesten 50 år som samler har han vært direkte eller indirekte involvert i hageintroduksjonen av dusinvis av arter. Blant disse er det mange nye oppdagelser, men også allerede kjente arter som er blitt introdusert i kultur av ham for første gang. Således ble *Rh. platypodum* beskrevet allerede i 1900 av den tyske botanikeren Ludwig Diels. Han bearbeidde et funn gjort i 1891 av Charles Bock og den østerrikske diplomaten og sinologen Arthur von Rosthorn i Nanchuang Hsien (= Nanchuan) i den sørvestlige delen av Sichuan (Diels 1900). I dag tilhører dette området det administrative distriktet Chongqing. I 1928 foretok W. P. Fang en ny innsamling her. Hans herbarieeksemplarer fra dette funnstedet er nå digitalt tilgjengelige gjennom bl.a. New York Botanical Garden.

Inntil nylig kjente man bare til den ene forekomsten på 2 551 moh. på Jinfo Shan, en fjellkjede sør for byen Nanchuan. Ansporet av de første illustrasjonene av *Rh. platypodum* i boken *Sichuan Rhododendron of China* av Fang (1986), besøkte Tom Hudson og Edward Needham dette fjellet i 1994 under svært vanskelige forhold. Med hjelp av de lokale skogbruksmyndighetene kunne de to i det minste observere arten på avstand på klippene (skriftl. medd. Hudson). På sin tur våren 1999 dro Peter Cox og Peter Hutchison til Jinfo Shan. Hutchison (2008) forteller at de fant den svært attraktive arten flere steder, men de var bare i stand til å finne noen få avblomstrede blomsterstander og ingen frøkapsler fra året før. Høsten samme år reiste Edward Needham igjen til Jinfo Shan og samlet for første gang *Rh. platypodum* (innsamlingsnummer EN). Plantene i Tom Hudsons Tregrehan Garden i Cornwall stammer f.eks. fra denne første kjente innsamlingen (skriftl. medd. Hudson, Fig. 1). Det meste av *Rh. platypodum* som dyrkes i dag, kommer fra håndbestøvninger som Glendoick-planteskolen i Skottland har utført ved å bruke materiale samlet inn av Edward Needham.

Fig. 1 *Rhododendron platypodum* EN i Tregrehan Garden i Cornwall Foto: Hartwig Schepker

To andre spektakulære nye funn, *Rh. ochraceum* og *Rh. changii*, vokser på Jinfo Shan. Sammen med Steve Hootman fant Peter Cox i 1995 først *Rh. ochraceum* i fjellsidene på Jin Pin Shan nord for Leibo i det sørlige Sichuan. Denne arten med dyprøde blomster fra underseksjonen Maculifera med sin kompakte, runde vekstform regnes som en av de beste nye introduksjonene i senere tid. *Rh. changii* er en flat og bredt voksende art fra underseksjonen Maddenia med kremgule blomster. Den er overraskende hardfør. Den er plantet på friland i Rhododendronparken i Bremen og har så langt overlevd temperaturer ned til -18 °C. Andre rhododendronarter på dette fjellet inkluderer *Rh. calophytum*, *fortunei* ssp. *discolor*, *longipes* var. *chienianum* og flere asalea-arter fra Tsutsusi-seksjonen.

I slutten av oktober 2010 reiste Steve Hootman fra Rhododendron Species Botanical Garden (RSBG) i Federal Way nær Seattle (USA) til Jinfo Shan, hvor han fant arten i en «Stone Forest» (Hootman 2012). Også han hadde til å begynne med problemer med å finne planter med frø. Steve antar at *Rh. platypodum* tilhører de artene som bare forekommer i svært spesifikke økologiske nisjer, og som har tilpasset seg så mye til de spesielle forholdene der at de på sikt vil bli utkonkurrert av mer tilpasningsdyktige arter hvis habitatet deres blir forstyrret. Som bevis nevner han den begrensede generelle utbredelsen av arten og det faktum at arten tilsynelatende bare sjelden setter frø (selv eldre frøkapsler ble ikke funnet ved hans første besøk), og på Jinfo Shan ble ingen frøplanter funnet. *Rh. platypodum* er tilsynelatende ikke i stand til å produsere avkom på Jinfo Shan. På Jinfo Shan fant Steve og hans turkamerater arten bare på helt spesielle steder. Dette var alltid de ytterste kantene på de vertikale klippene, hvor det hang gamle, knudrete eksemplarer over avgrunnen. Til slutt oppdaget Steve på en bratt åsrygg i «Stone Forest» en frittstående plante som hadde friske frøkapsler (innsamlingsnummer CGG 4005).

Fig. 2 Det imponerende bladverket hos *Rh. platypodum* EN Foto: Hartwig Schepker

I årene etter ble det gjort flere innsamlinger. Den nylig avdøde Alan Clark fulgte «the two Peters» i 2001 og samlet også på Jinfo Shan (innsamlingsnummer AC 4992 og 5002). Jens Nielsen fant *Rh. platypodum* på et annet sted sør i Chongqing (innsamlingsnummer JN 11030), og kinesiske forskere har funnet arten i Wulong (N29°11–47–, E107°27–26– omtrent 40 km nordøst for Jinfo Shan) på 1 884 m. De brukte dette funnet for å kartlegge hele kloroplastgenomet til arten (Ma et al. 2021).

Rh. platypodum anses som truet på grunn av dens lille utbredelsesområde og få kjente populasjoner og er klassifisert som truet i *Red List Rhododendron* (Gibbs et al. 2011) og i kinesiske rødlister. Artens situasjon blir også gjort vanskelig pga. utviklingen av turismen på Jinfo Shan, et fenomen som er felles for mange fjell i hele Kina. I enden av taubanen, som starter ved nordporten til Jinfo Shan, ble det på toppen og midt i vekstområdene til *Rh. platypodum* bygget et feriested med hoteller, butikker, restauranter osv. Til Hootman-turgruppens skrekk ble store, fullvoksne eksemplarer av *Rh. platypodum*, *Rh. calophytum* og *longipes*, revet opp fra de bratte skråningene ved hjelp av bulldosere og fraktet nedover dalen, tilsynelatende på lignende måte som f.eks. under etableringen av en «Valley of Flowers» i Baili Rhododendron Reserve i Guizhou, et velkjent turiststed i Kina (Hootman 2012). Men dette prosjektet var dømt til å mislykkes da eksemplarer som var 6–7 m høye, ble plantet med sine flate rotklumper i dalbunnen i en «tett, klebrig rød leire». Hootman forteller at stammen til et eksemplar av *Rh. calophytum* ble holdt oppreist ved hjelp av hauger av leire.

Den forkortede beskrivelsen av de viktigste kjennetegnene til *Rh. platypodum* fra *Flora of China* (Wu et al. 2005) er som følger: Busk eller lite tre, 2–8 m høyt; bredt elliptiske til nesten runde, læraktige blader «med lett grått, voksaktig støv», 9–13 cm lange, 5,5–7,5 cm bred, med kort, 1–2 cm lang og flat blomsterstilk (Fig. 2). 12–15 enkeltblomster (Fig. 3) på en 4–6 cm lang, oppreist rachis (hovedakse). Støvbærere hårete ved basis, fruktknute med tette kjertelhår. Blomstrer i april/mai.

Fig. 3 *Rhododendron platypodum* EN i Ole Jonny Larsens hage i Ålesund Foto: Ole Jonny Larsen

Hutchinson (2008) påpeker etter å ha sett plantene i Jinfo Shan, at den oppgitte størrelsen både på blad, hovedakse og bladstilk var for liten, alle disse trekkene kunne godt ha vært større. Peter Norris (skriftl. medd.), som deltok på en RSBG-ekskursjon til Guangxi i 2020, forteller at bladstilkene til *Rh. platypodum* kan være tykke som en finger; 'platypodum' betyr bokstavelig talt 'bred fot' og henspiller på artens karakteristiske korte og brede bladstilker. Denne særegenheten, sammen med de tykke, læraktige bladene, skiller *Rh. platypodum* og søsterarten *Rh. yuefengense* fra alle andre rhododendronarter i underseksjonen Fortunea.

Noen viktige kilder (bl.a. *Flora of China* og *Red List of Rhododendrons*) betrakter den andre nye stjernen på rhododendronhimmelen, *Rh. yuefengense*, som et synonym til *Rh. platypodum*. Dette møter imidlertid sterk motstand blant botanikere og gartnere, fordi *Rh. yuefengense* oppviser betydelige forskjeller i utbredelsesområde, vekstform, blomstringsperiode og viktige morfologiske detaljer. *Rh. platypodum* finnes primært i Chonqing og har en oppreist vekstform. *Rh. yuefengense* vokser i luftlinje omtrent 475 km lenger sørøst og er så langt bare kjent fra Maoer Shan i Guangxi. Den har en bred vekst og vokser knapt i høyden. Maksimal høyde anslås foreløpig til å være 1,5 m. *Rh. platypodum* blomstrer tidlig. De lys rosa blomstene (12–15 blomster i hver klase) kommer i slutten av april til begynnelsen av mai. *Rh. yuefengense* blomstrer sent. De hvite til lys rosa, noen ganger fiolettfargede blomstene (5–10 blomster i hver klase, Fig. 4) kommer i slutten av mai til begynnelsen av juni. Mens *Rh. platypodum* har en veldig kort bladstilk, er den betydelig lengre hos *Rh. yuefengense*. Under en lupe blir ytterligere forskjeller synlige i støvbærerne, blomsterstilkene og begerbladene. *Rh. platypodum* har kjertelhår på støvbærerne, mens *Rh. yuefengense* ikke har det. Slike kjertelhår finnes også i overflod på begerbladene og blomsterstilkene til *Rh. yuefengense*. Hos *Rh. platypodum* er det bare noen få kjertelhår på begerbladene og ingen på blomsterstilkene. Det finnes flotte fotodokumentasjoner på dette på nettsiden til den danske rhododendronforeningen: www.rhododendron.dk.

Fig. 4 *Rhododendron yuefengense* i Ole Jonny Larsens hage i Ålesund Foto: Ole Jonny Larsen

Rh. yuefengense ble første gang beskrevet av den kinesiske botanikeren Guang Zhao Li i 1995. De første bildene av arten, som foreløpig bare er kjent fra det nordøstlige hjørnet av Guangxi-provinsen, ble publisert i *Rhododendrons of China*, Vol. III (Guomei & Zhenhong 1999). Guangxi ligger helt sør i Kina og grenser til den nordlige delen av Vietnam. Det er ganske overraskende at flere rhododendronarter i underseksjonen Fortunea forekommer på de spredte høyeste fjellene i denne provinsen med et subtropisk, monsunpreget klima (Hootman 2022). Arter fra denne underseksjonen er ellers bedre kjent fra de høyere og kaldere områdene i Sichuan og Yunnan.

De første vestlige planteforskere som så *Rh. yuefengense*, som også har runde, læraktige blader, var sannsynligvis Edward Needham og Tom Hudson. I 2002 overnattet de på det høyeste fjellet i denne regionen, Maoer Shan, 2 142 m høyt (skriftl. medd. Hudson). *Rh. yuefengense* forekommer der i høyder på 1 800–2 135 m. I en nekrolog for Edward Needham krediterer Tom Hudson sin partner for den første introduksjonen av *Rh. yuefengense* (Hudson 2010). Frøene som ble samlet inn på den tiden, ble fordelt blant mange, og de fleste plantene i nordamerikanske og europeiske hager kommer sannsynligvis fra denne grunnstokken. Siden den gang ser det ut til at det, med ett unntak, ikke har vært flere innsamlinger. Ifølge Taylor-Whall (2023) skal Alan Clark ha klart å besøke Maoer Shan i 2002 og å ha samlet *Rh. yuefengense* under innsamlingsnummeret AC 5229. Maoer Shan – dette fjellet kan også bli funnet på Internett under navnet «Kitten Mountain» – er tilsynelatende fortsatt ikke lett tilgjengelig for vestlige besøkende. Steve Hootman og Peter Cox ble gjentatte ganger nektet å besøke det av lokale myndigheter (Cox 2010, Evans 2010, Hootman 2012). Fjellet er floristisk interessant på flere måter. På de nedre fjellsidene finnes det en annen Fortunea-art, som kanadieren Peter Wharton introduserte som *Rh. maoerense*. Arten ligner på *Rh. fortunei*, men har betydelig større, lengre og blanke blader. Selv om de vokser i subtropiske områder, er *Rh. maoerense* og de andre Fortunea-artene fra det sørlige Kina interessante, hardføre kandidater for vestlige hager.

Inspirert av funnene på Maoer Shan besøkte Steve Hootman og Tom Hudson i 2018 og 2019 en annen isolert fjelltopp sentralt i det nordlige Guangxi, det 2 081 m høye Yuanbao Shan (Hootman 2022). Her finnes i tillegg til Maddenia-arten, *R. liliiflorum* og *Rh. fortunei* ssp. *fortunei*, *haofui* og *oligocarpum*, andre vinterharde arter fra underseksjonene Fortunea, Argyrophylla og Maculifera, samt et antagelig nytt takson som ifølge Tom Hudson er svært likt *Rh. yuefengense*. Statusen er fortsatt uklar. Ifølge Steve Hootmans oppfatning er den svært lik den nylig verifiserte ekte *Rh. cardiobasis*, som forekommer mindre enn 150 km lenger øst på Dayao Shan. Det ser ut til at de tidligere lite utforskede fjellene i Sør-Kina fortsatt byr på mange botaniske overraskelser.

De første kulturerfaringene for *Rh. platypodum* og *Rh. yuefengense* foreligger nå. Alle rhododendronkolleger i Canada, USA, Storbritannia, Skandinavia og i Tyskland som ble kontaktet i forbindelse med denne artikkelen, understreker at disse to artene er helt uproblematiske i kultur. Vinterherdigheten er ikke et problem. I Massachusetts (USA) overlevde begge artene -21 °C våren 2022. Blomsterknoppene var ødelagt av frosten, men ellers var blader og ved uskadd, og plantene reagerte med å produsere usedvanlig blomsterknopper året etter (skriftl. medd. Peter Norris). I Tyskland (Bremen) overlevde begge artene minst -18 °C i 2021 uten problemer. Det er ingen kjente sykdommer eller skadedyr for *Rh. platypodum* eller *yuefengense*. Som beskrevet er bladene så tykke og læraktige at teger sannsynligvis ikke klarer å stikke hull inn i de øverste bladcellene. Til dags dato foreligger det ingen rapporter om knoppdød eller Phytophthora, verken på artene eller på deres første etterkommere.

Tykke, læraktige blader har vanligvis en fordel i naturen. De bidrar ikke bare til å beskytte mot skadedyr osv., men sørger også

Fig. 5 Hos dette eksemplaret av *Rh. yuefengense* i rhododendronparken i Gristede ser man tydelig den flate og brede vekstformen. Foto: Hartwig Schepker

for å begrense tap av vann under tørke- eller varmeperioder. Hos begge artene er også det ytterste bladlaget, kuticula, lett dekket med voks. Gnir man av vokslaget, kommer den skinnende, grønne bladoversiden til syne. Summen av disse spesielle bladegenskapene hjelper *Rh. platypodum* og *Rh. yuefengense* til å overleve sommervarmen på sine voksesteder i det sørlige Kina. Begge artene vokser naturlig uten beskyttelse i åpne områder og er utsatt for sollys i høyder på 1 800–2 135 m. De første rapportene om artenes oppførsel i kultur bekrefter antakelsen om at disse bladegenskapene hjelper artene til å overleve tørre og varme perioder uten skade. Selv om de lar bladene henge når det er alvorlig vannmangel, reiser de seg raskt opp igjen så snart mangelen ikke lenger er til stede. Så langt har de ikke fått noen merkbare skader, selv under lange tørre perioder eller i solrike åpne områder (muntl. medd. Schnupper).

Rh. yuefengense begynner å blomstre allerede som en tre år gammel frøplante og utvikler lett blomsterknopper hvert år (Cox 2010). På åpne steder får den en nesten krypende vekst,

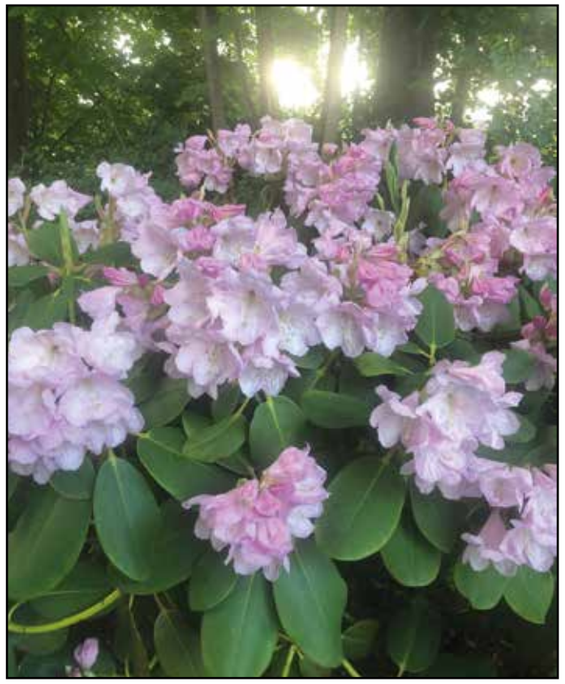

Fig. 6 *Rh. yuefengense* × *fortunei* i Lennart Carlssons hage i Sverige Foto: Lennart Carlsson

men er generelt mye bredere enn den er høy (Fig. 5). Peter Cox (2016) nevner at bladkantene på *Rh. platypodum* i Skottland av ukjente årsaker noen ganger blir brune. Han mistenker at dette skjer når planten tidligere har tørket ut. Hans sønn Kenneth Cox (2012) sier at den eneste ulempen er at de nye bladskuddene kommer svært tidlig. Som en følge av disse kommentarene fra De britiske øyer kan det være lurt å dyrke *Rh. platypodum* i delvis skygge for ikke å ta noen risiko, mens *Rh. yuefengense* også kan tolerere mer solrike steder. Et voksested i halvskygge har sannsynligvis også en positiv effekt på bladstørrelsen hos begge artene. Mindre lys bidrar antakelig til at bladene blir større.

Det var bare et spørsmål om tid før nyheten om to uvanlige rhododendronarter ville spre seg til profesjonelle og private foredlere over hele verden. Etter at blomstrende plantemateriale ble tilgjengelig, har innledende foredlingsarbeid blitt utført i mange land. En rundspørring blant rhododendronentusiaster i Nord-Amerika, Skandinavia og Tyskland samt en evaluering av American Rhododendron Society sine frøkataloger fra 2010 til 2023 viste et imponerende antall krysninger. Før 2010 var blomstrende planter av begge artene sjeldne eller til og med ikke-eksisterende; f.eks. blomstret *Rh. platypodum* for første gang i Glendoick i 2011.

Målene for foredlingsarbeidet har så langt vært svært forskjellige. Mange samsvarer med allerede kjente intensjoner, f.eks. å oppnå nye blomsterfarger samtidig som bladene beholdes, forbedring av vinterherdigheten for nordlige land som Finland eller innsetting av en flekk i blomsten. Mange av foredlerne har forsøkt seg med primærkrysninger, dvs. *Rh. platypodum* eller *Rh. yuefengense* krysset med andre villformer, f.eks. med *Rh. fortunei* (Fig. 6) eller med *Rh. thomsonii* (Fig. 7). Andre rhododendronfreaks har derimot prøvd ut komplekse krysningskombinasjoner og brukt hybrider med kompleks familiebakgrunn. Mer uvanlige mål for foredlingsarbeidet kommer fra Peter Norris. Amerikaneren fra Cambridge i Massachusetts, nåværende president for Rhododendron Species Foundation, er den desidert mest aktive brukeren av de to artene og har laget svært forskjellige krysninger. Et spesielt mål for Norris er å forbedre bladstabiliteten i de storbladede rhododendronformene. Hagen hans på en øy utenfor kysten av Massachusetts (USA) blir rammet av sterk vind. Hos storbladhybrider, f.eks. krysningen *Rh. maximum* × *calophytum*, brekkes bladene ofte av under vinterstormer. Han håper å kunne bøte på dette svake punktet ved å krysse inn *Rh. platypodum* med sine tykke, korte bladstilker. Begge arter blomstrer i ung alder – *Rh. yuefengense* som nevnt som tre år gammel plante, *Rh. platypodum* for første gang etter 6–8 år – ifølge Peter kan denne egenskapen gjennom kryssavl overføres til arter med store blader hvor man må vente lenge på første blomstring (skriftl. medd. Norris). I noen av sine krysninger med *Rh. yuefengense* har Peter allerede funnet de første blomsterknoppene på to til tre år gamle planter.

Som en slags snarvei i sin avl bruker Peter Norris nå pollen fra sin egen krysning av *Rh. yuefengense* × *platypodum* for om mulig å føre videre de beste genene fra begge artene. Han fortsetter på samme måte med avlsmålet duft. Her bruker han pollen fra sin krysning *Rh. yuefengense* × 'Sally Fuller' (en storblomstret, sterkt duftende sort som ble laget med flere udokumenterte DEXTER-hybrider) og bruker den til å føre videre bladgenene hos den ville formen og duften hos 'Sally Fuller'.

Fig. 7 *Rh. yuefengense* × *thomsonii* i Lennart Carlssons hage i Sverige Foto: Lennart Carlsson

Det blir interessant å se hvor mye som faktisk blir publisert eller registrert i årene som kommer fra de over 150 kjente krysningene med de nye stjernene på rhododendronhimmelen. Frøene gikk til hundrevis av mennesker over hele verden, men ikke alle av dem vil offentliggjøre resultatet av et vellykket foredlingsarbeid. Det er likevel verdt å ta en titt i de regelmessig publiserte tilleggsvolumene til *International Rhododendron Register*.

Den første krysningen mellom *Rh. yuefengense* og *Rh. platypodum* ble offisielt registrert i 2022 og har fått navnet 'Anne Rieber' (Fig. 8). Denne sorten ble skapt som en felles produksjon mellom Peter Norris og Ole Jonny Larsen, leder i Den norske Rhododendronforening. Ole Jonnys plante er en *Rh. platypodum* fra Edward Needham-samlingen levert av Glendoick. Dette var det første eksemplaret som påviselig blomstret i vestlig kultur i 2009. Peter Norris brukte pollen fra denne planten for å bestøve sin *Rh. yuefengense*. Ole Jonny valgte deretter en frøplante fra plantene han hadde alet opp og oppkalte den etter den første og mangeårige lederen av Den norske Rhododendronforening.

I Storbritannia kan man hos Glendoick allerede få de første frøplantene fra krysningen *Rh. yuefengense* × *decorum* var. *cordatum* og *Rh. griffithianum* × *platypodum*. Den første av disse krysningene har lys rosa til hvite, lett duftende blomster (en arv fra *Rh. decorum*). Den blomstrer fra sent i mai til juni. *Rh. yuefengense* ser ut til å bestemme vekstformen. Denne formen beskrives som kompakt, med bred vekst og vakre ovale blader (www.glendoick.com). Den andre krysningen vil bli en «kjempe», det forventes at planten vil bli et stort tre som trenger mye plass. Den får knallrosa blomster og blågrønne, ovale blader og skal etter det Glendoick sier, være den aller første *platypodum*-hybriden.

Fortunea-underseksjonen ser ut til å ha enda flere overraskelser på lager i Kina. Lite kjent, men like imponerende med hensyn til løvverk og blomster er den fortsatt lite kjente *Rh. qiaojianense*. Kanskje er dette den neste nye stjernen på rhododendronstjernehimmelen.

Fig. 8 *Rh*. 'Anne Rieber' (*Rh. yuefengense* × *platypodum*) i Arboretet på Milde Foto: Terhi Pousi

Litteratur

Cox, K. (2012): Rhododendron Species introduced since 1986. The Plantsman Vol. **11**: 236–242.

Cox, P. (2010): Hunting for Rhododendrons in Southern China. J. Amer. Rh. Soc. **64** (2): 63–68.

Cox, P. (2016): "Rhododendron Taxa I helped to introduce". Rhododendron Species Vol. **13**: 41–47.

Diels, L. (1900): Botanische Jahrbücher für Systematik, Pflanzengeschichte und Pflanzengeographie, Volume 29.

Evans, P. (2010): The "Five Shans Expedition" to southwest China 2009. Yearbook No. **61**, Rhododendron, Camellia and Magnolia Group: 33–41.

Fang, W. ed., (1986): Sichuan Rhododendron of China. Science Press, Peking.

Gibbs, D., Chamberlain, D. and Argent, G. (2011). *The Red List of Rhododendrons*. Botanic Gardens Conservation International, Richmond.

Guomei, F. & Zhenhong, Y., eds. (1999): Rhododendrons of China, Vol. III. Science Press, Bejing.

Hootman, S. (2012): Hunting the Elusive Bigfoot of China: The Chongqing, Guizhou & Guangxi Expedition to China, 2010. Rhododendron Species 2012: 1–28.

Hudson, T. (2010): Edward Needham: gardener and plant hunter. Yearbook No. **61**, Rhododendron, Camellia and Magnolia Group: 62–66.

Hutchison, P. (2008): A Volcanic Professor of Glaciology: Guizhou 1999. In: Cox, P. & Hutchison, P.: Seeds of Adventure. Garden Art Press: 336–347.

Leslie, A. C. (2004): The International Rhododendron Register and Checklist. 2. oppl. og suppleringsbind. Royal Horticultural Society, London.

Li, G. Z (1995). *Rhododendron platypodum* G. Z. Li. Guihaia **15** (4): 293–294.

Ma, L. H., Zhu, H. X., Wang, C. Y., Li, M. Y. & Wang, H. Y. (2021): The complete chloroplast genome of *Rhododendron platypodum* (*Ericaceae*): an endemic and endangered species from China. Mitochondrial DNA B Resour. 2021; 6(1): 196–197. doi: 10.1080/23802359.2020.1860714, hentet 27.12.2023.

Taylor-Whall, J. (2023): Temperate Rhododendrons Vol. I–IV. Hentet 28.12.2023 under www.rhodogroup-rhs.org.

Wu, Z. Y., Raven, P. H. & Hong, D. Y., eds. (2005): Flora of China. Vol. 14 (Apiaceae through Ericaceae). Science Press, Beijing, and Missouri Botanical Garden Press, St. Louis.

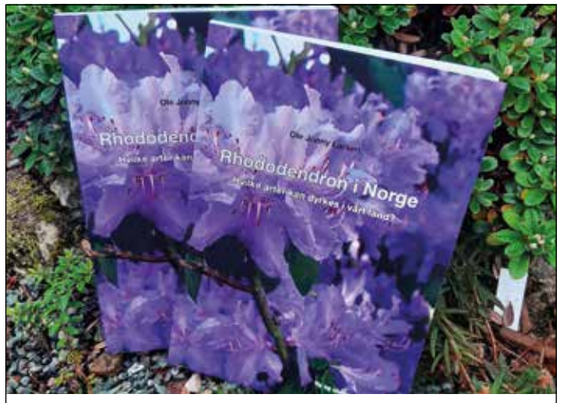

Ny Rhododendronbok!

Dette er en ny og sterkt utvida utgave av boka fra 2011 med samme tittel. De fleste bilda er også nye.

Boka er på 347 sider, og mer enn 450 rhododendronarter er omtalt. De fleste av dem er i kultur i Norge. Mange av de omtalte artene er nye introduksjoner som ikke var med i den første utgaven.

Bestilles fra: olejonnylarsen@hotmail.com

LF

Lapponicum Forlag

GIMLE PLANTESKULE

Stort utval i planter for hagen

Spesialområde: Rhododendron og surjordsplanter

Kontaktinformasjon:
Gimle Planteskule
Vikøy,
5600 Norheimsund

Tlf.: 56 55 04 80
Faks: 56 55 04 87
gimle@vestplant.no
www.vestplant.no

Nye medlemmer

Vi ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Greta Akselsen	Eikeveien 5	4824 BJORBEKK
Palmer Bo	Madlandsvegen 626	4334 ÅLGÅRD
Turid Andersen	Revesandveien 306	4818 FÆVIK
Arild Berglund	Hellinga 3	1151 OSLO
Bjørg Christiansen	Toppergrenda 33	1544 VESTBY
Agnete Erichsen	Nedre Blikssundveien 57	4770 HØVÅG
Christian Gravdal	Grubeveien 42	4825 ARENDAL
Keth Linda Holm	Blåberget 3	4355 KVERNALAND
Eva Merete Hornnes	Kvannesveien 48	4770 HØVÅG
Wenche Hæstad	Balchensvei 45	4656 HAMRESANDEN
Tom Korneliussen	Lønneveien 9	1470 LØRENSKOG
Leif Arne Løvereide	Stordalsvegen 66	5590 ETNE
Kirsten Holst Løvik	Bruvikveien 17	4017 STAVANGER
Frode Løvåsen	Grubeveien 42	4825 ARENDAL
Gunnar Ohma	Toppergrenda 33	1544 VESTBY
Marita Risvik	Aursnesvegen 11	6230 SYKKYLVEN
Tove Rodahl	Malmøyveien 22 A	0198 OSLO
Marit Skorstad	Karoline Eggens vei 2 A	2016 FROGNER
Georg Størmer	Postboks 3169 Elisenberg	0208 OSLO
Siren Cathrine Thorvaldsen	Annebakken 38	4770 HØVÅG
Signe Tønnesen	Holteveien 128	4639 KRISTIANSAND

Rhododendron- mysteriet på Elverum

Per M. Jørgensen

Fig. 1 Blomster fra plantene på Elverum: a) i tidlig stadium b) i sent stadium. Foto: Erik Møystad

I fjor sommer fikk jeg en overraskende henvendelse fra Ole Jonny Larsen med et bilde av en stor *Rhododendron* som finnes på Elverum av alle steder. Den var hvitblomstret. Kunne det være 'Cunningham's White'? Vanskelig å si basert på et gammelt svart-hvitt-bilde, men de relativt lave buskene (som skulle ha vært plantet ca. 1900) og den utbredte vokseformen tydet ikke på det. Og så var plantene kjøpt i Paris! Dette ledet lett til et tilsynelatende bedre alternativ, den gamle franske sorten 'Madame Masson' som har slik vokseform, og som er mer hardfør enn 'Cunningham's White'. Men det ville være sikrest å se et fargebilde av blomsten, for de to skilles lett ad på karakterer i blomsten. Dette er nå kommet og gir et entydig svar.

Ole Jonny gjorde i hefte 23 (3) av *Lapprosen* rede for historien om denne spesielle beplantningen, og nå i vår skaffet han nærbilder i farge av blomstene. De viste klart at dette faktisk var 'Cunningham's White' av den typen som har vært solgt på kontinentet, den med små gulgrønne, til etter hvert rødlige flekker i ganen (Fig. 1a, 1b). 'Madame Masson' har kraftig, konstant gul flekking i ganen (Fig. 2) som står flott i kontrast til den markant rent hvite blomsten, nesten som i asaleaen 'Persil' (Fig. 3 oppkalt etter vaskepulveret som gir den hviteste vasken!). Så 'Cunningham's White' har åpenbart klart å tilpasse seg det barske klimaet på Elverum som er helt på grensen av det vi vet at den kan tåle, ved å bli en tettere og bredere busk. Den er for øvrig kjent for å være svært tilpasningsdyktig, noe som har bidradd til dens popularitet.

Fig. 1 b)

Til slutt vil jeg passe på å gjøre oppmerksom på at 'Madame Masson' er en gammel sort som burde ha vært plantet mere her i landet, særlig i innlandet og nordpå. Det er en av de eldste navngitte sorter vi kjenner. Vi vet sikkert at den fikk gullmedalje ved Hageutstillingen i Paris i 1849 da den ble stilt ut av firmaet Bertin som var en planteskole i nærheten av Versailles. Høyst sannsynlig ble den fremkrysset av den daværende eieren Pierre Bertin (1800–1891), men ellers er der dårlig dokumentasjon om den, og der er mange uklarheter når det gjelder opphavet (åpenbart en *Rh. catawbiense album*-hybrid). Den ble fort populær på kontinentet, men ikke på De britiske øyer. Derimot fikk den stor utbredelse i USA pga. hardførheten, men så synes den merkelig nok å ha gått i glemmeboken. Her i landet er den sjelden plantet. Men den har med rette fått en renessanse etter at den så sent som i 2013 fikk en AM (Award of Merit) av Det Engelske Rhododendronselskapet. Den er nå i salg til og med her i landet, også her i Bergen. Jeg synes faktisk den er å foretrekke blant de hvitblomstrende

Fig. 2 Typisk blomst hos 'Madame Masson'. Foto: Tor Jan Ropeid i hans hage

Takksigelser: Som vanlig har min kone Gerd og Arboretets Terhi Pousi velvillig assistert meg. Stor takk også til Daniel Ducrocq, Isdalstø, Ole Jonny Larsen, Ålesund, Erik Møystad, Elverum og Tor Jan Ropeid, Bergen for bilder og andre innspill.

Kilder:

Cox, P.A. & K. N. E. (1988): Encyclopedia of Rhododendron hybrids. Batsford.

Jørgensen, P. M. (1998): Hva er 'Cunningham's White'? Årringen 2: 4–6.

Larsen, O. J. (2023): Innlandets største rhododendron? Lapprosen 23 (3): 22–23.

Fig. 3 Hageasaleaen 'Persil'. Nærbilde av blomst. Foto: Gerd Jørgensen i hennes hage.

Storblada rhododendron
- i blomst i 2024

Tekst og foto: Egil Valderhaug

Egil Valderhaugs hage på Valderøya like nord for Ålesund. Her plasker Golfstrømmen helt inn i fjæresteinene og gir svært gode forhold for dyrking av mindre hardføre rhododendron. DnRs årsmøte i 2025 er lagt til Ålesund, og vi får da anledning til å besøke Egils hage. Legg elles merke til at mange av de plantene som blir presentert i denne artikkelen i tillegg til sine vitenskapelige navn, også har innsamlingsnummer. Dette gjør det lett å sammenlikne egne planter med planter fra samme innsamling i andre hager.

Fig. 1 *R. arizelum* aff.

Forkortelser brukt i artikkelen:
aff. – affinis; som likner på, men ikke er helt identisk med arten
cw – collected wild; dvs. frø innsamlet i naturen
hp – hand pollinated; håndpollinert = kontrollert pollinering
op – open pollinated; åpen, ikke kontrollert pollinering
selfed – selvpollinering, planten er pollinert ved hjelp av sitt eget pollen

Storblada rhododendron er hovedsakelig definert som arter i underseksjonene Falconera og Grandia. Jeg tar også med hybrider fra disse artene og noen arter fra underseksjon Fortunea med betydelige bladstørrelser. Årstall i parentes viser året for utplanting i hagen.

Etter tre år med vanskelige værforhold for rhododendron i vårt område med sen vårfrost etter at blomstringen hadde startet, var håpet stort for å få et mer normalt blomsterår. Sommeren og tidlig høst 2023 var bra med god knoppsetting. En måned med styrtregn medio september til medio oktober gav bange anelser, men heldigvis kom det fire uker med østlig vind, null nedbør og 6 til 8 varmegrader på dagtid og nattetemperatur over 0. Dette gav en god avmodning med forsterket knoppsetting.
På dette tidspunktet var det den beste knoppsetting jeg har registret noen gang, og mange arter så ut til å blomstre for aller første gang hvis kommende vinter/vår spilte på lag. Vinteren ble forholdsvis kald gjennom desember, januar og til medio februar med et godt snødekke. Det var få dager med temperaturer på –5 grader. I siste del av februar kom det varme, og *R. erosum* blomstret 24. februar for aller første gang og blomstret nesten en måned selv om det på enkelte netter kom ned mot –2 grader. Frem til 9. mars blomstret ytterligere 20 arter som tålte de få nettene med minusgrader på ulike måter. Fra 6. april ble det vårlige forhold med tiltagende blomstring. 2024 ble som ønsket, det beste blomsteråret som jeg kan huske. Aldri før har så mange arter blomstret for første gang i vår hage, og det fra de minste til de største artene.

Underseksjon Falconera
R. arizelum aff. (cw Doshong La Pas i 2005) fikk sin første blomstring i år. (Fig. 1) Meget spesiell og fin farge på blomsten. Det er en aff. da den først nå har begynt å utvikle litt indument, mens frøplanter fra egne innsamlinger i 2018 allerede har massivt rustbrunt indument. Seks andre eksemplar av samme art er utplantet, én fra Tibet (2000) som blomstrer jevnt og trutt med gule blomster (Fig. 2), BE 09-11 fra Burma (2013), EV 22-18, EV 60-18, EV 75-18 fra Yunnan (2021), og var. *rubicosum* podet av Daniel Torsvik (2021). De greier seg alle fint så langt.

Fig. 2 *R. arizelum* med gule blomster

R. basilicum hp ARS (1997) kom i blomst 16. april. Denne har en litt skittenrosa farge og blekner til lys rosa. Den er blitt nærmere tre meter høy og blomstrer årlig. (Fig. 3)

Fig. 3 *R. basilicum* hp ARS

R. coriaceum RAN 598 (2014) har fine lyserosa blomster, men har ikke de store blomsterklasene som på de fleste storblada artene. Arten har vist god herdighet. (Fig. 4)

Fig. 4 *R. coriaceum* RAN 598

R. falconeri ssp. *eximium* ARS 556 SD 203 (2015) blomstret i år for første gang med en stor rosett. Gule blomster er ikke det mest vanlige for denne arten, men heller ikke helt uvanlig ifølge Cox. Knoppen var bristeferdig 20. mars, og det ble en lang venting til den begynte å sprette ut 16. april. (Fig. 5) Blomsten varte i mange uker. Vi har også *R. falconeri* ssp. *eximium* GD14 SRS 62-2014 (2020) som ikke har blomstret ennå. De greier seg godt i vårt klima.

Fig. 5 *R. falconeri* ssp. *eximium* ARS 556 SD 203

R. galactinum er kanskje den arten med minst bladstørrelse blant de såkalte storblada, men er en fin og villig art og har sikker årlig blomstring. (Fig. 6)

Fig. 6 *R. galactinum*

R. heatherae KC 0124 (2007) fra Cox har også en sikker årlig blomstring, blomstene står lenge og tåler frostnetter bra. (Fig. 7)

Fig. 7 *R. heatherae* KC 0124

R. hodgsonii CH&M 3077 startet blomstringen 16. april og blomstret lenge. Årlig blomstring og blomstene tåler litt nattefrost. (Fig. 8)

Fig. 8 *R. hodgsonii* CH&M 3077

R. preptum (2004) er blitt over to meter og blomstrer årlig med sine lysegule blomster. (Fig. 9)

Fig. 9 *R. preptum*

R. rex (2012) er blomstervillig. *R. rex* fra Bhutan i 2820 moh. i 2012, var innsamlet som Sp. Nova Falconera (2014), men viste seg å være *R. rex*, og den blomstret for første gang i år. (Fig. 10)

Fig. 10 *R. rex*

R. rex ssp. *fictolacteum* (1999) er blitt over tre meter høy og blomstrer jevnlig. (Forsidebilde i dette nummeret av *Lapprosen*)

R. rex ssp. *fictolacteum* var. *miniforme* (2003) fra Vangsnes har noe mindre bladstørrelse, men er en fin opprettvoksende plante på ca. to meter. (Fig. 11)

Fig. 11 *R. rex* ssp. *fictolacteum* var. *miniforme*

R. rothschildii (1998) blomstret tidlig, men nattefrosten tok blomstene, slik at bildet er fra en plante hos Håkon Vangsnes (Fig. 12). Min egen innsamling EV 13-32 fra Yunnan (2015) har ikke blomstret ennå. En herdig og sikker art.

Fig. 12 *R. rothschildii*

Fig. 13 *R. sinofalconeri* CWT 6336

R. sinofalconeri CWT 6336 (2011) blomstret i år for første gang med gule blomster som varte svært lenge (fig. 13). *R. sinofalconeri* hp Cox i 2012 (2015) blomstret også for første gang utendørs, og hadde noe kraftigere gul farge enn CWT 6336 (Fig. 14). *R. sinofalconeri* OJL 2010-71 Yunnan (2014) har foreløpig ikke blomstret. Alle står uten vinterskade selv etter noen tøffe vintere.

Fig. 14 *R. sinofalconeri* hp Cox

R. titapuriense APA 128 India (2024) kjøpt 2015 fra Cox. Denne fikk jeg av Ole Jonny i 70-års gave, og den har blomstret i potte hos han. En fin plante uten de største bladene (Fig. 15). Den

Fig. 15 *R. titapuriense* APA 128

har vært vanskelig å pollinere, men i år blir det en del frø. Den er nok ikke av de herdigste og trenger en skjermet vokseplass.

Fig. 16 *R. balangense* ARS 605-2010 JN

Undereksjon Grandia
R. balangense ARS 605-2010 JN hvitblomstrende med middels store blad (Fig. 16). Den har en spesiell nyvekst som gjør den lett gjenkjennelig.

R. grande op (2004) blomstrer villig med sine svakt gule blomster (Fig. 17). Planten er blitt 2,5 meter høy og har ikke hatt vinterskade. Prøver fire andre innsamlinger, TOA 161 (2014), Lester's Form, selfed NZ (2021), RHS 3819 2010-frø (2021) og KR 11396 cf (2021), som alle har greid seg bra så langt.

Fig. 17 *R. grande* op

R. kesangiae CH&M 3058 (1995) har med sin tre meters høyde blomstret jevnt og trutt, men lite i 2024, så bildet er fra en tidligere blomstring (Fig. 18). Hardfør og lettdyrket art.

Fig. 18 *R. kesangiae* CH&M 3058

Fig. 19 *R. macabeanum* Vangsnes

R. macabeanum Vangsnes 2003 er blitt en stor plante med god blomstring Fig. 19). Totalt dekt av blomster i år, mens i fjor frøs alle knoppene bort etter fire dager med –7 grader første uke i mars. En annen *R. macabeanum* (2005) blomstrer like rikt, men har litt lysere gul blomst (Fig. 20). KR 10686 fra India (2020), hp fra Cox (2018), og NAPE 027 podet av Daniel Torsvik (2020) står fint. Denne arten er nok mere hardfør enn hva litteraturen tilsier.

Fig. 20 *R. macabeanum* (2005)

R. praestans hp Cox (2006) har en flott rosa farge og er hardfør (Fig. 21). KR 11242 (2022) og egen innsamling fra Yunnan (2022) har ennå ikke blomstret.

Fig. 21 *R. praestans* hp Cox

R. pudorosum CER 9906 blomstret godt fra 9. mars og tålte frostnetter middels (Fig. 22). Stadig nye knopper sprang ut og sikret en god og delvis lang blomstringstid. Den blomstrer så

Fig. 22 *R. pudorosum* CER 9906

tidlig at det dessverre er langt mellom årene jeg får se den i full blomst. Årets pollinering gikk skeis pga. nattefrosten midt i blomstringen.

R. semnoides (2014) hadde sin første blomstring i fjor og blomstret igjen i år med fine hvite blomster og blomstret forholdvis lenge (Fig 23). Det har ikke vært vinterskade på denne arten.

Fig. 23 *R. semnoides*

R. watsonii EV 2013 Sichuan (2015) er blitt over to meter høy og blomstrer årlig med sine kremhvite blomster (Fig. 24). En hardfør art uten vinterskader.

Fig. 24 *R. watsonii* EV 2013

Fig. 25 *R. sutchuenense* JN 11023

Underseksjon Fortunea

R. sutchuenense JN 11023 blomstret for aller første gang og blomstret overraskende lenge (Fig. 25). *R. sutchuenense* var. *geraldii* har blomstret i mange år. Eneste forskjell fra selve arten er at denne har rød ganeflekk.

Naturhybrider og andre krysninger

R. 'Hardy Giant' × *sinofalconeri* hp ARS 2016-100 (2018) kom i år med to blomsterknopper.
Nattefrosten ødela blomstringen, men en singel blomst sprang ut fra den ene knoppen, slik at jeg fikk se hva som kommer på et senere tidspunkt (Fig. 26). Ingen vinterskade på selve planten.

Fig. 26 *R.* 'Hardy Giant' × *sinofalconeri* hp ARS 2016-100

R. semnoides × *basilicum* hp ARS 562-02 (2005) har hvite blomster, blomstrer årlig, men tåler nattefrost dårlig slik at kronbladene blir brune i kantene (Fig. 27).

Fig. 27 *R. semnoides* × *basilicum* hp ARS 562-02

R. macabeanum × *yakushimanum*, Vangsnes, (2003) blomstrer jevnlig og er også uten vinterskader (Fig. 28).
Det er både blitt anskaffet og laget en del krysninger opp gjennom årene, og flere er blitt forholdsvis store planter med store blad. Blomstringen har så langt uteblitt. Noen arter tar mange år før de vil blomstre, og en liten skuffelse blir det når knoppen viser seg å være en bladknopp. Da får en glede seg over de som blomstrer. Ekstra spennende er det å følge med storblada

Fig. 28 *R. macabeanum* × *yakushimanum*, Vangsnes

frøplanter fra kjente innsamlere som ikke har klart å gi innsamlingen en sikker identifikasjon, og ei heller gitt dem aff.-betegnelse. Sp. nova Falconera, Sp. nova Fortunea og Sp. nova Grandia KR 11398 er eksempel på slike.

Mange av de storblada artene blomstrer ofte annen hvert år, og etter år med rik blomstring må en forvente at året derpå blir mindre blomsterrikt. Da blir å håpe på at de som ikke blomstret i år, vil blomstre i 2025.

Fig. 29 *R. magnificum* ARS 482-05 op, KR 9768

Storblada arter og krysninger som ikke har blomstret ennå

R. basilicum EV 18-41 (2021) står fint og er beskrevet av Steve Hootman som en meget god innsamling.

R. coriaceum RAN 273 (2014) har ingen vinterskader.

R. falconeri RFS 2010 (2015) og KR 10572 (2016) vokser godt og har ingen vinterskader.

R. magnificum ARS 482-05 op, KR 9768 (Fig. 29) og KR 11242 er vanskelig å få etablert ute. KR 9768 har blomstret inne og har overlevd ute et par år, men ble tatt inn etter tøff vårfrost i 2023. Den er en av de tidligste i blomst og følgelig svært utsatt for sen vårfrost.

R. montroseanum hp (2017) og GD 12 SRS (2020) vokser bra. Førstnevnte er blitt godt over meteren høy med god forgrening.

R. rex ssp. *fictolacteum* (pink) SBBE JHR 34 (2018) trives godt.

R. sidereum KR 10777 har også vært vanskelig å få etablert. Den trenger en skjermet plassering med god drenering og bør være godt utviklet før utplanting.

R. sinogrande (2002) er kun blitt 70 cm høy med svært liten årlig tilvekst, og får noe bladsviing hver vinter. JN 12150 ARS 2013-653 (2021) er nok en aff. med noe mindre bladstørrelse og uten vinterskader. *R. sinogrande* hp Cox (2021), EV 18-08 og EV 18-31 (2021) fikk hard medfart våren 2023. De er sårbare for sen vårfrost og må dekkes inntil de har etablert seg. Varieteten *boreale* AC 38 (2021) skal være mere hardfør, men dette kan foreløpig ikke dokumenteres.

R. suoilenhense AC 5728 Ban Khoang, NV Vietnam (2014) har greid seg bra uten vinterskader. TH 0261 også fra Vietnam (2014) døde våren 2023 etter å ha fått betydelige frostskader våren 2022 og 2023. To år med hard vårfrost i mars måned ble for mye.

R. asterochnoum CH 7051 (2015) i Fortunea er i god utvikling.

R. faithiae CGG 16042 (2014) i Fortunea trenger god drenering, og etter å ha blitt flyttet, har den utviklet seg bra.

R. *jingangshanicum* HEAC 5090 (2021) i Fortunea ser ut til å være en art med god herdighet og bra årlig vekst.
R. magniflorum JN 2015 fra SV-Guizhou (2017) i Fortunea er blitt over 1,5 m og greier seg bra selv med litt frostsviing enkelte år.

R. × *decipiens* (*hodgsonii* × *falconeri*) AC 12 (2021) har ingen vinterskader.

R. Fortune Group (*falconeri* × *sinogrande*) (2014) får noen frostskader ved ugunstige forhold, men har greid seg bra.

R. kesangiae × *sutchuenense*, OJL-krysning, (2005) er blitt en stor og kraftig plante

R. kesangiae × *rex*, OJL-krysning (2014) er uten vinterskader.

R. *magnificum* × *barbatum*, EV-krysning, (2024) er foreløpig ubeskrevet angående herdighet. Den har store blad, og har mye *R. magnificum* i seg.

R. praestans × *R.* Fortune Group (2014) er herdig.

R. × *wattii* NAPE (*macabeanum* × *arboreum* ssp. *delavayi*) (2024) ble kjøpt hos Cox i 2014 og har stått i en skog frem til jeg i år overtok planten. Den utvikler seg bra, og dens herdighet burde være god basert på foreldrenes herdighet.

Disse plantene er i god utvikling, så det skal bli mye spennende blomstring i vente i årene som kommer.

Tildeling av æresmedlemskap

i Den norske Rhododendronforening til Per Magnus Jørgensen

Tor Jan Ropeid

Fig. 1 Per M. Jørgensen i Arboretet på Milde med *Rhododendron cinnabarinum* var. *roleyi* i brystlommen Foto: Terhi Pousi

Styret i Den norske Rhododendronforening besluttet i møte den 21. november 2023 å foreslå at Per Magnus Jørgensen skulle utnevnes til foreningens første æresmedlem. Forslaget ble lagt fram for årsmøtet i Arendal 1. juni 2024 og vedtatt med akklamasjon. Etter utnevnelsen skriver det nye æresmedlemmet i en e-post til foreningens leder at dette er en stor ære, og at han er «månebedotten» ('himmelfallen'). Vi andre synes at denne utnevnelsen var usedvanlig velfortjent!

Per M. Jørgensen er født i Stavanger i 1944 og er professor emeritus i systematisk botanikk ved Universitetet i Bergen. Han er egentlig lichenolog, ekspert på lav, men har gjennom hele sitt akademiske liv utvist en bred interesse for mange sider av botanikken. Han brenner for sitt fag, noe som følgende episode gir et godt eksempel på: Under avtjening av sin verneplikt i Kongens garde, fikk han under sluttet marsj øye på en interessant lav og brøt umiddelbart ut av rekkenes sluttede orden for å ta den i nærmere øyesyn. Resultatet var selvsagt kakebu. Et karakteristisk trekk ved hans arbeid er også at han aldri har vært en verdensfjern forsker. Popularisering, og formidling har alltid ligget ham på hjertet (slett ingen selvfølge for mange akademikere), og han har skrevet et utall populærvitenskapelige artikler.

Da Den norske Rhododendronforening ble stiftet i 1997 hadde Per M. Jørgensen på mange måter allerede beredt grunnen for foreningen. Han hadde i flere år gjennom sitt arbeid sterkt bidratt til at rhododendronslekten etter hvert var blitt bedre kjent i Norge. Hans interesse for rhododendron ble vakt da han i 1973 ble ansatt som amanuensis i Muséhagen i Bergen og fikk i oppgave å revidere rhododendronsamlingen der. Allerede i *Norsk hagetidend* nr. 11–1979 finner vi en artikkel med tittelen «Rododendron for norske forhold». På bakgrunn av erfaringer gjort i Botanisk hage i Bergen (dvs. den hagen som i dag er kjent som Muséhagen i umiddelbar nærhet av Bergen sentrum) skriver han at «den form- og fargevariasjon som slekten oppviser er alt for dårlig utnyttet i vårt land», og at spesielt de lave representantene for planteslekten burde kunne anvendes mer. Dette bidro sterkt til at Bergen i 1987 erklærte seg som Norges rhododendronhovedstad, og at det ble etablert en rhododendronsamling (et Rhododendrarium) i tilknytning til Byparken i Bergen sentrum. Som et apropos kan nevnes at han for denne innsatsen ble karakterisert som «forræder» av en representant for sin fødeby Stavanger.

Per M. Jørgensen sto helt sentralt under arbeidet med etableringen og utviklingen av rhododendronsamlingene i Arboretet på Milde. Også her holdt han ikke sin viten for seg selv. I boken *Rhododendron i Det norske arboret på Milde*, som ble utgitt i 1996, samlet han sine erfaringer med både arter og kultivarer. Den ble lest og brukt flittig av svært norske rhododendronentusiaster, og for mange av oss har boken inntatt en plass som et nærmest uunnværlig oppslagsverk. I *Årringen*, som er årsskriftet for Arboretet og Botanisk hage på Milde, har han senere skrevet tre større artikler (og noen mindre) som utdyper og supplerer boken.

Per M. Jørgensen er en person som mange redaktører bare kan drømme om. Han har vært en trofast leverandør av artikler til *Lapprosen*, alltid med tungt faglig grunnlag, men også med stort engasjement og smittende inspirasjon. Han er Norges fremste ekspert på rhododendronslekten og rhododendronarter, men har også svært god innsikt i det mye større emnet rhododendronhybrider og har her vært en uvurderlig kilde og en solid kunnskapsbase for *Lapprosen*.

Han har også stor innsikt i plante- og hagehistorie, og om eldre tiders plantejegere, hybridisører og planteprodusenter, både i Norge og i andre land. Her drar han også nytte av sitt omfattende kontaktnett i mange land. Alt dette har jevnlig kommet foreningen og medlemmene til gode gjennom bladet vårt.

Som redaktør kan jeg også nevne at han også er svært interessert i plantenavn og språk, og at han ikke viker tilbake for å gi redaksjonen en mild refs når den språklig sett er kommet på ville veier. Et godt eksempel på dette er et forsiktig spørsmål om man på norsk virkelig kan bruke substantivet 'kryss' for å betegne resultatet av at to planter, dyr e.l. krysses med hverandre. Beskjemmet måtte redaktøren innrømme at det kan man ikke, og at det korrekte er 'krysning'.

Det finnes bare en mulig sammenfattende konklusjon: Heldig er den forening som har en ressurs som Per M. Jørgensen som æresmedlem i sine rekker.

Fig. 2 Per M. Jørgensen sammen med sin kone Gerd i rhododendronkultivarsamlingen i Arboretet på Milde Foto: Terhi Pousi

Tidlig bløamande arter,

våren 2024 på Lepsøy

Tekst og foto: Jan Rune Hesjedal

Fig. 1 *Rhododendron macabeanum*

R. macabeanum (Fig. 1) kom heim i hagen i 1999 og var ei frøplante frå Arduaine Garden i Skottland. Eg har gått i 25 år og sett på den fine bladplanta og hadde stort håp om å få ein god gul blom. Litt skuffa blei eg då knoppane opna med lys rosa klokker som heilt opne vart kvit-gule. Men med klokker store som ei lita barnehand og 25 i talet på kvar klase, vart det like fullt ein vakker blom.

Fig. 2 *Rhododendron falconeri*

Fig. 3 *Rhododendron falconeri*

R. falconeri (Fig. 2 og 3) var og fullsett med knoppar. Denne har bløamd eit par gonger før, men i år var planta fullsett med knoppar. Planta kom til hagen som ei lita frøplante, sådd av Håkon Vangsnes i Nautesund, med frø frå ARS. Blomen varer i mange veker, det gjeld også for *R. macabeanum*. Dette skuldast dei tjukke kronblada. Det kan ein gjerne merka seg når ein handlar planter. Tjukke kronblad gjer at blomen toler meir regn og sol før den visnar.

R. sinogrande (Fig. 4 og 5) er eit nytt kjennskap i hagen. Den kom som frøplante frå Glendoick for tre–fire år sidan og bløamde for fyrste gong i år. Blomen opna gul, fullt open vart den kremkvit. Blada er særleg fine med ei bølgete flate på 30–50 cm og opptil 20 cm breie. Herdigheit er ikkje kjent, ein får prøve seg fram, men dei store blada krev ein stad med lite vind.

Fig. 4 *Rhododendron sinogrande*

R. fulvoides (Fig. 6) er ei frøplante sådd av frø som eg samla i Yunnan i 2010. Den bløamde for fyrste gong i år. Blada er litt breiare enn på *R. fulvum*, indumentet er gulbrunt, mens det på *R. fulvum* er mørkt brunt. Blomen litt meir blåleg med noko

Fig. 5 *Rhododendron sinogrande*

Fig. 6 *Rhododendron fulvoides*

Fig. 7 *Rhododendron montroseanum*

større og mørkare ganeflekk. Dette vil sikkert variere med planter frå ulike frø, men eg har begge arter i hagen, og det er slik dei framstår her.

R. montroseanum (Fig. 7) fekk og fram nokre blomar på dette året, den har streva med å setja knoppar etter at den vart flytta til ny lokalitet for nokre år sidan. Den er godt herdig og har ingen vinterskade på blad, men blomeknoppen er utsatt for frostskader i vårkulde. Planta fekk eg som lita frøplante i år 2000, og frøa kom frå ARS.

Fig. 8 *Rhododendron arizelum*

Fig. 9 *Rhododendron coriaceum*

R. arizelum (Fig. 8) er ei frøplante sådd av Jan Valle med frø frå RCMG, donert av Cox. Første bløming dette år, fire knoppar som alle klarte seg i vårkulden. Reint kvite små klokker i store klasar. Er usikker på kor gamal den er, men truleg 10–12 år. Ingen vinterskade er registrert.

R. coriaceum RAN 12-598 (Fig. 9 og 10) er ifølgje boka (Cox) ei plante av liten hageverdi. Den kommentaren kan sikkert tilskrivast innsamlingar frå rundt 1980. Denne innsamlinga frå Remi Aleksander Nielsen talar for seg sjølv.

R. niveum (Fig. 11 og 12). Planta blei til frå ein stikling eg fekk hjå Håkon Vangsnes i år 2000. Godt herdig og blømer rikt kvart år. Noko uvanleg farge på blomen, men eg likar den og trur planta har stor verdi i alle hagar.

Fig. 10 *Rhododendron coriaceum*

Fig. 11 *Rhododendron niveum*

Fig. 12 *Rhododendron niveum*

Stor rhododendron i Oslo

Tekst og foto: Ole Jonny Larsen

Fra Lars og Eirik Aarvåg har Den norske Rhododendronforening fått et hyggelig brev som vi gjengir i utdrag:

Vi bor i et gammelt hus i Vardeveien 16 på Ekeberg, og i hagen vår står det to enorme rhododendron som ble plantet samme år som huset vårt ble bygget i 1912.
Vi lurer på om ikke vi kanskje har Norges største rhododendron i hagen vår og skriver til dere for å høre om dere vil komme på inspeksjon.
Vi har gjort noen grove mål og mener den ene er 3.5 m og den andre 3.6 m høy.

Tror dere dette er Norges største rhododendron?

Ole Jonny Larsen svarer dette:
Mange takk for flotte bilder og opplysninger om plantene!
Det er nok ikke de aller største i Norge, men det skulle ikke forbause meg om de er størst i Oslo! Planten på bilda er rundt 3-4 meter høy. På Sunnmørskysten står f.eks. en rhododendron som er rundt 6 meter høy, og som ble planta på 30-tallet en gang.

Har dere vært inne i planten? Det som ofte viser seg, er at 2–3 planter ble satt sammen for lenge siden, og så har de vokst sammen slik at de ser ut som en stor plante. Det kan gå an å se om det er flere hovedrøtter om en går inn i planten.

Vi prøvde for tre år siden i Den norske Rhododendronforening å få i gang en konkurranse om hva som var Norges største rhododendron. Dessverre fikk vi lite respons, så det ble ikke noe endelig svar på det.

Er det mulig at vi kan få bruke bilda deres og opplysningene i bladet vårt? Det kan kanskje revitalisere den konkurransen. Det hadde vært OK om dere kunne måle omkretsen eller den bredeste diameteren på den største planten. Det er garantert imponerende tall!

Det er veldig flott at dere har latt planten vokse seg stor der den står. Oftest når jeg får spørsmål om store planter, er det om hvordan de kan beskjæres. Svaret på det er egentlig alt eller ingenting. Om en skjærer en «skalk» av en slik stor rhododendron, blir det bare et svart hull som ikke gror sammen. Håper den får stå i fred i mange år ennå.

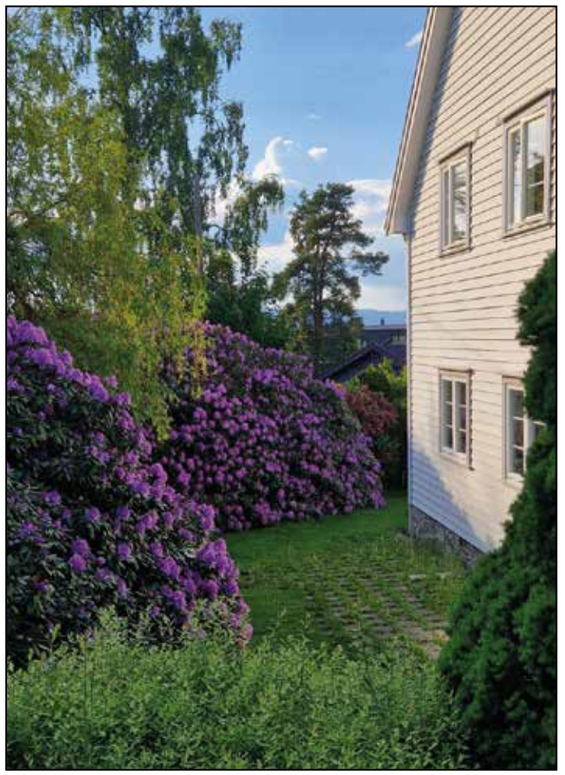

Rhododendronhistoriska berättelser

Stefan Salomonsson

Mycket händer just nu i vår tid när det gäller rhododendrontaxonomin. Julian Taylor-Whall, helt okänd i dessa sammanhang, har tagit på sig den stora uppgiften att sammanfatta en stor mängd ny forskning i detta ämne. Det vill säga DNA-studier som gjorts efter det slutliga offentliggörandet 1996 av Edinburghrevisionens systematik och artbegrepp. Edinburgh använde sig inte av DNA-studier i någon av de 6 delarna (1980–1996) i sin revision av släktet. Taylor-Whall har även sammanfattat och tolkat historiska data om arterna i en otrolig omfattning. Vad jag hört så har detta arbete tagit ca 15 år av hans tid i anspråk. Ja, det är lätt hänt att fastna i detta fascinerande växtsläkte.

Nu när vi fått en formulerad syntes, läs *Temperate Rhododendrons,* av Julian Taylor-Whall, ända fram till nutid för Rhododendronsläktet, så kan det kanske vara spännande att få berättelsen som sträcker sig fram till början av detta avgörande ögonblick, när DNA-tekniken gör sitt entydiga intåg i början av 2000-talet. Mina ”Berättelser” börjar redan i 1753 med Linnés banbrytande verk *Species Plantarum*. Du kan lesa mer om *Temperate Rhododendrons* i *Lapprosen* nr. 1, 2024.

En fråga jag ställde mig redan när jag började samla rhododendronarter för 20 år sedan var : ”Hur skiljer jag en rhododendron från andra växtsläkten”. Så detta får bli min utgångspunkt och röda tråd genom denna artikelserie som startar i detta nummer av *Lapprosen*.

1700-talet, om Linné och de stora systematikerna på den europeiska kontinenten

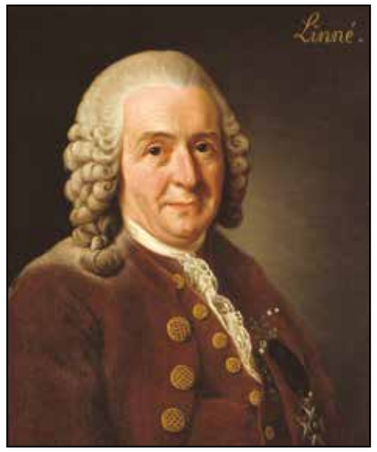

Fig. 1 Carl von Linné, 1707–1778 (Wikipedia, Public Domain)

Vad har Linné med *Rhododendron* att göra? Inte så mycket, men ändå en del på flera olika sätt. Vi får se vad han bidrog med. Om vi skall börja i rätt ända måste Linné vara med som utgångspunkt. Man skulle väl kunna säga som så, att även om antalet kända rhododendronarter på Linnés tid var få, så blev de åtminstone namnsatta, beskrivna och klassificerade av Linné. Det var första gången släktet blev namnsatt på ett av vetenskapen godtagbart vis.

Först av allt, vad var Linnés största bedrift? Till att börja med var det så klart det binomiala namnsättningssystemet. Egentligen var det inte Linné som var först, men han utvecklade det och gjorde det känt. Alltså, det handlar om de s.k ”latinska” eller egentligen de vetenskapliga namnen, med för det första ett namn på släktet och därefter ett namn på arten. För att ta ett exempel, *Rhododendron lapponicum* (L.) Wahlenb. (1812), på svenska ’lapsk alpros’, på norska ’lapprose’. Linné beskrev först arten under namnet *Azalea lapponica.* Ett vetenskapligt namn skrivs alltid i en stil som skiljer det från resten av texten. I de flesta fall kommer ett vetenskapligt namn att vara i kursiv tryckstil.

Alltså det handlar om namnsättningen, eller med ett annat ord ”nomenklaturen”. Vi pratar då om en av de tre delarna inom vad man kallar för taxonomin. De andra två delarna är identifiering och klassifikation. För att man skall kunna klara av den delen av taxonomin som kallas identifiering måste det finnas beskrivningar av de olika arterna. Beskrivningar görs utifrån hur växten ser ut så klart. Man beskriver växtens olika delar (karaktärer) på ett enhetligt sätt så att man utifrån dessa beskrivningar kan jämföra olika växter och skilja dem åt. Den första beskrivningen och namngivningen, enligt Linnés system av en art, görs utifrån det exemplar man först samlade och dokumenterade. Detta var det så kallade typexemplaret. Jag återkommer till detta begrepp senare.

För att förstå Rhododendronsläktets ställning i Linnés taxonomi måste man veta att i Decandria Monogyna på latin betyder Decandria 10 ståndare (’pollenbærere’) och Monogyna betyder en pistill (’fruktemne’, ’griffel’). Rhododendron, enligt Linné, tillhör alltså en grupp som har denna typ av blommor. I och med detta sätt att tänka och sortera så var Linné tvingad att sortera azaleorna i ett annat släkte som tillhör gruppen Pentandria Monogyna, alltså 5 ståndare (’pollenbærere’) istället. Vi vet ju att azaleor har 5 ståndare, och följaktligen fick denna grupp ett eget släktnamn *Azalea*.

Där fanns 6 azalea-arter som var kända på Linnés tid. Det var först i Göran Wahlenbergs (1780–1851) *Flora Lapponica* (1812) som arten blev förd till Rhododendronsläktet med sina 10 ståndare. Linné hade av misstag, i sin första beskrivning, fått tag på ett exemplar med bara 5 ståndare. Antalet ståndare var således anledningen till att vi än idag brottas med namnet *Azalea*. Släktena är ju idag sammanförda under släktnamnet *Rhododendron*. *Rhododendron* kan ha ett varierande antal ståndare, både 5 och 10 st. Här kan man göre en mycket viktig iakttagelse: När artbeskrivningar görs för första gången, så använder man så klart den kunskap som är känd just vid det tillfället. Ny kunskap tillförs succesivt under tidens gång och omvärderingar görs. Taxonomin är en levande vetenskap.

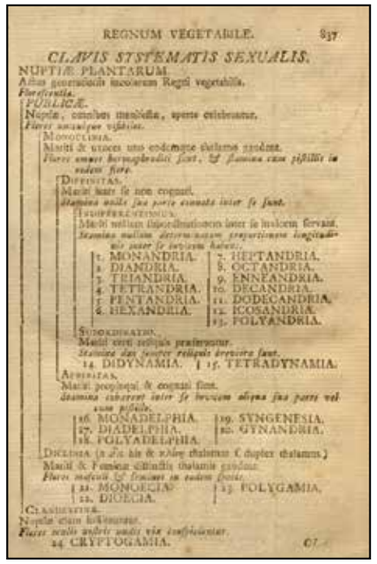
REGNUM VEGETABILE. 837

CLAVIS SYSTEMATIS SEXUALIS.

NUPTIÆ PLANTARUM.

Classis prima.

PUBLICÆ.

Mares saepius vigentes.

MONOCLINIA.

Flores omnes hermaphroditi sunt, & stamina cum pistillo in eodem flore.

DIFFISITAS.

Marcæ haud se non coeunt.

Staminis unius pistillo connexio inter se sunt.

SYNGENESIA.

Marcæ nullum disparibilitatem inter se invicem servant.

Staminis nullius determinatum proportionem longitudinis aut inter se aut pistillo habent.

1. MONANDRIA.	7. HEPTANDRIA.
2. DIANDRIA.	8. OCTANDRIA.
3. TRIANDRIA.	9. ENNEANDRIA.
4. TETRANDRIA.	10. DECANDRIA.
5. PENTANDRIA.	11. DODECANDRIA.
6. HEXANDRIA.	12. ICOSANDRIA.
	13. POLYANDRIA.

SYNOICISMUS.

Marcæ cum pistillo proximæ.

Staminis duo semper reliquis breviora sunt.

14. DIDYNAMIA. | 15. TETRADYNAMIA.

APHRODISIA.

Marcæ promiscue & coeunt sine.

Staminis coalescunt inter se brevissima aliqua sua parte vel cum pistillo.

16. MONADELPHIA.	19. SYNGENESIA.
17. DIADELPHIA.	20. GYNANDRIA.
18. POLYADELPHIA.	

DIOECISMUS (a Jove ubi & nubes thalamus & duplex thalamus.)

Marcæ & Femineæ cellatilis thalamis gaudent.

Flores masculi & femineæ in eodem fructu.

21. MONOECIA.	23. POLYGAMIA.
22. DIOECIA.	

CLANDESTINÆ.

Nuptiæ etiam latebrosæ.

Flores nullis adhuc notis vix conspiciuntur.

24. CRYPTOGAMIA.

Fig. 2 Linnés egen förklaring av sexualsystemet i *Systema naturae* (Wikipedia CC BY 2.5)

Fig. 3 *Rhododendron ferrugineum*, alpros (Foto: Ole Jonny Larsen)

Fig. 4 *Rhododendron lapponicum*, lapsk alpros (Foto: Ole Jonny Larsen)

Innan vi forsätter med Linnés olika bedrifter så vore det väl ganska kul att veta vilka rhododendronarter Linné kände till och namngav. En av dem har vi redan nämnt, lapsk alpros (norsk ’lapprose’). Då får vi kika i Linnés egen bok *Species Plantarum* som första gången publicerade 1753. Den var i två delar och beskrev över 5940 namn på arter från hela världen. Han sorterade dessa arter i 1000 olika släkten. Att jämföras med dagens ca 400.000 beskrivna växtarter.

Sök gärna på egen hand direkt i Linnés bok, den finns inskannad på nätet på siten BHL, *Biodiversity Heritage Library*: www.biodiversitylibrary.org

Artificiella och naturliga system

Ni kanske anade efter att ha läst så här långt, att det var något som krävde en tydligare förklaring. Antalet ståndare är väl ett enkelt och bra sätt att sortera växterna efter? Eller hur? Jag nämnde att släktet *Azalea* numera ingår som en del i släktet *Rhododendron*. Kan det ha något att göra med det vi kallar för klassifikationen? Jodå, visst är det så att Linné delade in växterna i olika klasser efter antalet ståndare. Sammanlagt hade han identifierat 24 olika klasser. Detta var Linnés sätt att sortera och ordna. *Azalea* och *Rhododendron* hamnade i olika klasser, därför måste de ju också tillhöra olika släkten, eller?

I och med Azaleasläktets tillkomst kan vi dra slutsatsen att Linnés system, med olika klasser, inte speglar att växterna inom

Fig. 5 Azalea (*Rhododendron luteum*). Eftersom den har fem ståndare, gav Linné den namnet *Azalea pontica*. (Foto: Stefan Salomonsson)

Fig. 6 Rhododendron (*Rhododendron maximum*). Eftersom den har tio ståndare, placerade Linné den i släktet *Rhododendron*. (Foto: Wikipedia CC BY-SA 3.0)

klassen är släkt med varandra. Inte heller speglar klassen att växterna som ingår i klassen liknar varandra. Jo, de liknar varandra, men bara i ett litet fåtal avseenden – antalet ståndare och pistiller. Linné kom själv att inse detta, liksom även andra samtida botaniker. Det blev tydligt att man behövde ta hänsyn till betydligt fler karaktärer för att klassificera alla växter på ett bättre sätt. Man menade att de växter som liknade varandra i flest antal avseenden också skulle sorteras i samma grupp. Sådana system kallar man för 'naturliga system'.

Fast ändå, detta artificiella system som Linné skapade, är ju ruskigt praktiskt och enkelt att använda. Faktum är att en av våra mest använda och kända svenska floror använder än i dag Linnés system. Det är Krok/Almquists *Svensk Flora.* Den 29:e upplagan kom ut 2013. Huvudnyckeln i boken är inget annat än Linnés klasser från 1753. Jag kommer in på detta med bestämningsnycklar i kommande berättelser. Vi är då inne på identifiering, en annan del av taxonomin. Att räkna ståndare och pistiller på en okänd växt är ofta ett enkelt första steg för att identifiera en art som man vill hitta namnet på även idag.

Man kan säga att denna tid, alltså från och med Linné och fram till 1830-talet, var en mycket stillsam tid vad gäller släktet *Rhododendron*. Det upptäcktes inte många nya arter. Man hade ingen aning om släktets enorma utbredning i Himalaya och västra Kina. Det skulle dröja ytterligare många år innan man så smått började förstå detta.

Vi skall se i kommande berättelser att den springande punkten i all klassificering kommer att handla om släktskap. Man delar in växterna i grupper efter hur de är släkt med varandra. Än så länge håller vi oss till klassificeringar där man utgår från i vilken grad växterna liknar varandra.
Ytterligare en sak som Linné efterhand kom att grunna och undra över var varför en och samma art kunde se ut på lite olika sätt. Alltså det vi kallar variationen inom arten. Han konstaterade att den art han bestämt skulle se ut på ett visst sätt, faktiskt varierade något i olika avseenden. Detta blev ju tydligt i samband med Linnés många exkursioner i naturen att det var så. Linnés grunduppfattning var att de olika arterna var skapade av en gudomlig hand och skulle då också se ut just på det sättet som de var skapade en gång. Detta resonemang, som vi brukar kalla ett typologiskt sätt att se på artbegreppet talar vi om i kommande berättelser.

Naturliga system

Om vi då fortsätter med att något ytterligare tala om artificiella och naturliga system. Förutom systemet för namnsättning så presenterade ju Linné även sitt system för gruppering (klassificering) efter växternas fortplantningssystem. I klasser efter antalet ståndare och därefter en uppdelning av varje klass i ordningar efter antalet pistiller.

År 1738, inte mer än 15 år innan Linné presenterade sin *Species Plantarum*, (dock hade hans *Genera Plantarum* kommit 1737), besökte Linné Frankrike och träffade bröderna Bernard och Antoine de Jussieu i Paris. Då hade Antoine efterträtt den store botanikern Tournefort som ansvarig för de Kungliga Trädgårdarna i Paris. Tournefort var för övrigt en betydande inspirationskälla även för Linné. Den ena parken är idag den botaniska trädgården i Paris, "Jardin des Plantes". Vi får anledning att återkomma till verksamheten här i en senare berättelse. Det var i herbariet här vid "Muséum national d'histoire naturelle", man samlade och artbestämde de olika rhododendronarterna som samlades av de franska missionärerna i Kina under årtiondena efter 1860. Även parken i Versailles ingick under de Jussieus ansvar.

Fig. 7 Linné i samisk dräkt från Lappland (Wikipedia, Public Domain)

Linné beskriver sitt besök som mycket angenämt och bröderna demonstrerade hur växterna var ordnade och placerade i parken Trianon, Versailles. Linné beskrev så klart det system han arbetade med, men Bernard kände sig inte övertygad om att Linnés tankar om ordning bland växterna var riktig. Han tyckte inte att det var tillräckligt med ståndare och pistiller utan man måste sortera efter en mer övergripande likhet. Linnés tankar ledde ju till att växterna i hans klasser kunde se ut på många olika sätt trots att de hade samma antal ståndare. Bernard de Jussieu ordnade därför samlingen i parken efter ett system som istället tog hänsyn till så många karaktärer som möjligt. Arterna kom då att likna varandra bättre i Bernards klasser än i Linnés klasser.

Bernard gav inte ut något i bokform utan det föll på ytterligare en släkting, en brorson, Antoine-Laurent de Jussieu. Detta verk var *Genera Plantarum Secundum Ordines Naturales Disposita,* som gavs ut 1789, samma år som franska revolutionen. Verket kom att bli en verklig milstolpe inom systematiken och det ligger till grund för stora delar av våra dagars systematik. Han har med 100 växtordningar som påminner om våra dagars familjer grupperade i 15 klasser. Varefter klasserna var grupperade i 3 divisioner. Jussieu har tagit hänsyn till betydligt fler karaktärer när han sorterade. Detta är den verkliga starten för de olika naturliga systemen som nu började presenteras av olika systematiker.

Fig. 8 Fra Jardins des Plantes i Paris (Foto: Jean-Pierre Dalbérra, Wikipedia, Public Domain)

Observera att man ännu inte börjat fundera på evolution och ärftlighet. För Jussieu och hans närmaste efterföljare var det fortfarande likheten som var helt avgörande för sortering i grupper.
En sak till innan vi lämnar Linné. I *Species Plantarum* är arterna sorterade i ca 1000 st släkten vilka i sin tur sorteras i de 24 klasserna. Man hittar inga beskrivningar av släktena i *Species Plantarum*, dessa finns i boken *Genera Plantarum* från 1737. Som jag påpekade ovan så utgick Linné från artens konstans, att den var skapad av en gudomlig kraft och att den ser ut idag på samma sätt som vid skapelsen. I sina senare verk frångick han denna tanke och visade på flera exempel på motsatsen. Detta sätt att se på artbegreppet kallar vi som sagt för ett typologiskt synsätt.

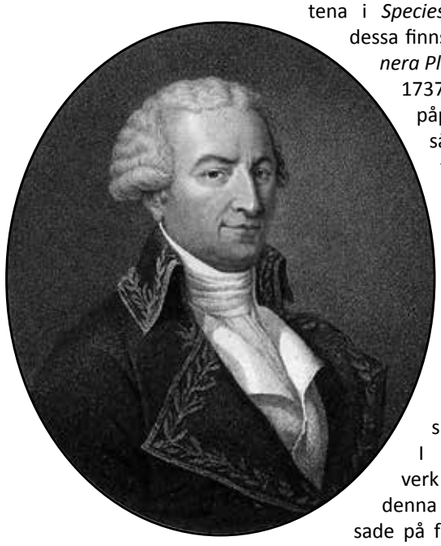

Fig. 9 Antoine-Laurent de Jussieu (1748–1836) (Wikipedia, Public Domain)

I Biodiversity Heritage Library på nätet hittar man flera av dessa gamla böcker inskannade och sökbara. Här har jag hittat mycket av det som jag berättar om i denna artikel. Övriga källor har varit från en mängd litteratur i mitt eget bibliotek om botaniken och *Rhododendron* specifikt.

Årsmøtehelg på Agder
31.5.–2.6.2024

Tekst og bilete: Jakob Roalkvam

I år var det Rhododendron Sør sin tur til å be inn til årsmøtehelg. Med tilsvarande tilskipingar friskt i minnet frå tidlegare år, såg me forventningsfullt fram til ei innhaldsrik helg denne gongen med base på Thon hotell sentralt nær Pollen i Arendal. Ca. 40 medlemmer hadde meldt seg på det varierte programmet med grillkveld og hagevandring i Heidalen, eit viktig årsmøte, *Camellia*-føredrag og hagevandringar i Nedre Nævisdal og på Dømmesmoen stod på programmet.

Fig. 1 Frå grillkvelden i Heidalen: Anne Brit og Per Evensen er igjen klar med varme grillar.

Fredag: **På grillkvelden i Heidalen 48** stiller Anne Brit Gonsholt Evensen og Per Evensen i spissen for Rhodo Sør som vertskap med stålkontroll på alt frå parkering, via rigging og tenning av grillar, servering av alt attåt grillmaten. Rhodo Sør må i år som i 2014 og 2018 tydelegvis ha tenkt at Heidalen er ein sikker suksessfaktor når det kjem til den tradisjonelle grillkvelden på fredag. Det har dei sjølvsagt heilt rett i. Her er mange opne hagerom og god plass til alt frå kjøretøy til grillanlegg, permanent hagestove, selskapstelt, kunstferdige/kreative anlegg og installasjonar og ikkje å forgløyme eit utal av store og små plantebed med spesialitetar innan *Rhododendron*, *Magnolia*, *Acer* og ikkje

Fig. 2 Frå grillkvelden i Heidalen: Alle ser ut til å hygge seg med grillmaten og alt som høyrer til.

3. *Magnolia tripetala* er ein storvaksen og storblada art som trivst godt i Heidalen.

å forgløyme dei sørlandske staudebeda som mange av oss let seg imponere av. Som «årsmøteveteran» i denne samanheng kan eg underskrive på at her er det alltid noko nytt og forvitneleg å sjå – noko me oversåg ved tidlegare besøk, eller nye anlegg, kreative installasjonar og planter, til dømes den rasktveksande, storblada *Magnolia tripetala*.

Laurdag starta som vanleg med sjølve årsmøtet. Saklista var spesielt innhaldsrik denne gongen med mellom anna full revisjon av foreininga sine vedtekter, framlegg til tildeling av æresmedlemskap i DnR for Per Magnus Jørgensen i tillegg til dei vanlege årsmøtesa-

Fig. 4 Fargerike Heidalen: Ein årsmøtedeltakar med godt fotominne – eller orden i *Lapprosen*-arkivet – vil sjå korleis bedet med nyplantingar frå 2014 har blitt ein velkomponert fargesymfoni av tre, buskar og stauder ti år seinare.

kene. Protokoll frå årsmøtet er sendt medlemmene tidlegare saman med dei reviderte vedtektene. Med kamelia (*Camellia*) på plass i dei nett reviderte vedtektene var det naturleg at denne planteslekta vart trekt fram. Kysten i Sør-Norge mellom Agder og Boknafjorden har vore og er tyngdepunkt for dyrking av kamelia i Norge frå midten av 1800-talets Kamelia-huset på Nes ved Tvedestrand til innsatsen frå nåverande medlemmer i DnR i Rhodo Sør og Rhodo Sør-Vest. Thom Krakstad og Jørgen Tingstveit frå Rhodo Sør gav årsmøtelyden spennande føredrag om dyrking av kamelia i fortid og nåtid – frå naturleg utbreiing hovudsakleg i Austen (Kina, Japan, Korea m.m.) til foredling og dyrking i vår tid internasjonalt så vel som i Norge. Tingstveit kom i denne samanheng inn på arbeidet med å få fram sortar som kan eigne seg for norsk klima, herunder samarbeidet mellom Ackermann i USA og Margrete Stølsvik og samarbeidet om stikking og dyrking han sjølv har hatt med Torhild Ringstad Bryne i Stavanger.

Fig. 5 Thom Krakstad engasjerer årsmøteforsamlinga til ei spennande kameliahistorie.

Fig. 6 . Jørgen Tingstveit fortel om korleis det går an å få fram kamelia tilpassa norske tilhøve.

Mona Klemmetsen sin hage vart for nokre av oss eit etterlengta gjensyn med ein spesiell hage i skogkanten i i Nedre Nævisdal som DnR besøkte under årsmøtet i 2010. Me kan straks fastslå at gåva til Mona frå dette besøket – ein *Rhododendron* 'Bergensiana' (foredla og døypt i «bergensk regnvatn» av Hans Hachmann) – står seg godt og blømer rikeleg. Den særmerkte «Løekjellarhagen»/«hengande murhagen» – eller kva me kan kalle denne spesielle kreasjonen – står nå med stauder og buskar i full flor – ein flott plass for ettertanke eller ein god drøs ved det flotte, heimelaga (eike?)bordet. Alle som er innom må seie seg mektig imponert over kva Mona får til med hagen midt oppe i ein hektisk «forretningskvardag» på garden i Nedre Nevisdal.

Fig. 7 Ein solskinsdag hjå Mona Klemmetsen i Nedre Nævisdal

Fig. 8 *Rhododendron* 'Bergensiana' i framleis i god trivsel hjå Mona etter 14 år.

Fig. 9 Det er mykje spennande for einkvar smak å studere i Nedre Nævisdal. Mona har eit særleg blikk for god presentasjon av den store staudesamlinga sentralt i framkant av skogshagen.

Fig. 10 Mona sin eksotiske løekjellar-hage

Årsmøtefesten på Thon hotell gjekk som tidlegare år føre seg i rolege og gemyttlege former med mat og drikke av beste sort og allsong til rhodoens pris. «Radarparet» Bjørløv og Wettergren la ikkje akkurat nokon dempar på stemninga med sine humørfylte tolkingar av sørlandsviser mellom matøktene. Års-

møtefesten er tid for oppsummering av året som har gått og kva me kan sjå fram til. Foreiningsleiar Ole Jonny Larsen leia oss også denne gongen gjennom gleder og sorger i foreiningsarbeidet og takka på vegne av oss alle eldsjelene i Rhodo Sør for ei flott og inspirerande årsmøtehelg der forventningane også er store til avrunding av helga med tur til Grimstad på søndag.

Fig. 11 Årsmøtefest på Thon hotell i Arendal: Drøsen er i full gang.

Dømmesmoen ved Grimstad. Etter litt prøving og feiling på sørlandske hovudvegar og blindvegar var me omsider framme ved Hagebruksmuseet på Dømmesmoen til nok ein dag i strålande solskin. Rhodo Sør synte seg å ha «skote gullfuglen» ved å ha fått gartnar Anita Knutsen til å fortelje og vise oss gjennom det store anlegget. Ho kunne fortelje at Dømmesmoen i dag husar Norsk Hagebruksmuseum som er ein del av Grimstad by sine museer saman med Ibsen-museet og Sjøfartsmuseet. Dømmesmoen som har eit i norsk målestokk særs godt jordbruksklima, ligg ved Raet, den store endemorena frå siste istid. Garden Dømmesmoen finst i skriftlege kjelder tilbake til 1600-talet der den innpå 500 år gamle Dømmesmoen-eika utgjer eit midtpunkt og symbol. Rundt 1920 kjøpte staten eigedommen og opna gartnarskule der i 1923. Sjølv om gartnarskulen nå er historie, opplever me eit levande hagebruksmuseum omkransa av ein storslått park i engelsk stil. Monumentale treslag er mellom anna Ornes-bjørka, tre med misteltein, *Magnolia kobus* var. *borealis* (snømagnolia), *Magnolia sieboldii*, ein flott alm, ein historieladen linde-alle og monumentale eiketre (kongen og kronprinsen). Krydderplantesamlinga med Ibsens urtehage er ei samling urter til medisinsk bruk på den tida då Henrik Ibsen var apotekarlærling i Grimstad. Me finn også vossakvann, Nord-Europas største rabarbrasamling (80 sortar) og eit staudefelt med dei aller fleste artane i sortslista til Hageselskapet. Men rhododendron er også på plass, mellom anna i eit skogsområde der Rhodo Sør har etablert ei plantesamling inne i skogen mellom furu, einstape og lyngplanter.

Fig. 12 Den 500 år gamle «Dømmesmoeika» har fengsla alle barna i Grimstad – og fleire med.

Fig. 13 Eit velvakse eksemplar av *Magnolia kobus* (snømagnolia) inngår i den store samlinga av ulike treslag på Dømmesmoen.

Fig. 14 Gartnar Anita Knutsen (til venstre, med hatt) har samla interesserte tilhøyrarar i urtehagen på Dømmesmoen.

Fig. 15. Audun Arne klar for omvisning i rhododendronskogen anlagt av Rhodo Sør.

Me rundar av ei særs vellukka årsmøtehelg med ein rusletur mellom bodene på marknadsdagen og set punktum ved den vidkjende kafeen på Hagebruksmuseet med vafler og rabarbrasyltetøy. Tusen takk til alle dykk i Rhodo Sør som har lagt ned ein stor innsats for å gjere årsmøtehelga til nok ei minnerik oppleving på «Det blide sørland».

Fig. 16 Frå rhododendronfeltet på Dømmesmoen

Hardføre *Camellia*-sorter

som vi har god erfaring med i Rogaland

Tekst og foto: Torhild Bryne Ringstad

De fleste sortene ble utplantet for ca. 15 år siden. De første årene ble de dekket om vinteren, men de siste årene har de stått udekket. Noen av plantene står i Stavanger Botaniske Hage – der er de plassert lunt og med vandrende skygge. Noen sorter står i hagen ved Frida Hansen-huset i Stavanger, og der står de lunt langs husveggen I full sol.

Blomstringstiden varierer noe fra år til år – i år var de fleste sortene i full blomst i slutten av april. Andre år har de blomstret i begynnelsen av mai.

Vår erfaring er at de sortene som er *williamsii*-hybrider er de mest hardføre.

Av de sortene som er nevnt her, kommer 'Roger Hall', 'Margaret Davis' og 'Spring Festival' noe senere i blomst enn de andre sortene.

Camellia williamsii 'Anticipation' (Fig. 1) har tett, opprett vekst og store peonformede sterkt rosa blomster.

Camellia 'Debbie' (*C. saluenensis* × *japonica* 'Debutant') (Fig. 2) har kraftig, litt uryddig vekst og store peonfargede friskt rosa blomster.

Camellia williamsii 'Freedom Bell' (Fig. 3) tett, opprett vekst, mellomstore semidouble røde blomster. Den kommer tidlig i blomst og er veldig riktblomstrende.

Camellia japonica 'Charlotte de Rothschild' (Fig. 4 og 5) har tett vekst, sentvoksende, store, enkle hvite blomster med gule støvbærere. Den har mørkt grønt glinsende bladverk.

Camellia 'Leonard Messel' (*C. reticulata* × *williamsii* 'Mary Christian') (Fig. 6) har kraftig, åpen vekst og store, semidouble frisk rosa blomster.

Camellia japonica 'Roger Hall' (Fig. 7) har kraftig, busket vekst og mellomstore, røde, formal double blomster.

Camellia 'Donation' (*C. saluenensis* × *japonica* 'Masayoshi' (Fig. 8) er kompakt, busket med kraftig vekst. Den har lyst rosa semidouble blomster over lang tid.

Camellia 'Margaret Davis' (Fig. 9) har busket, opprett vekst mørkt grønt glinsende bladverk. Den har store, peonformede, hvite blomster med rosa kant. Blomstene får finest farge i halvskygge.

Camellia 'Spring Festival' (*C. cuspidata* × ukjent) (Fig. 10) har smal, søyleformet opprett vekst med bronsefargede nye blader. Den får masse små roseformete double blomster litt senere enn de andre sortene.

Fig. 1 *Camellia williamsii* 'Anticipation'

Fig. 2 *Camellia* 'Debbie' (*C. saluenensis* × *japonica* 'Debutant')

Fig. 3 *Camellia williamsii* 'Freedom Bell'

Fig. 4 *Camellia japonica* 'Charlotte de Rothschild'

Fig. 5 *Camellia japonica* 'Charlotte de Rothschild'

Fig. 6 *Camellia* 'Leonard Messel' (*C. reticulata* × *williamsii* 'Mary Christian')

Fig. 7 *Camellia japonica* 'Roger Hall'

Fig. 8 *Camellia* 'Donation' (*C. saluenensis* × *japonica* 'Masayoshi'

Fig. 9 *Camellia* 'Margaret Davis'

Fig. 10 *Camellia* 'Spring Festival' (*C. cuspidata* × ukjent)

Følgeplanter til rododendron i min hage

Tekst og foto: Trond Høy

Fig. 1 *Salix moupinensis* har forholdsvis anonyme rakler, men bladverket er fint.

Da jeg fikk min nåværende hage for snart 40 år siden, startet jeg med å plante mange rododendroner. Jeg hadde vært opptatt av den slekten i flere år allerede, men uten hage var det dessverre liten mulighet til å dyrke noen. Men en hage med bare rododendron kan kanskje bli litt ensformig i lengden selv om det fins utrolig stor variasjon både i størrelse, blad og blomst i den slekta. Jeg har også alltid vært interessert i andre planter og fant fort ut at bartrær passer godt sammen med rododendron. Mange bartrær trives i samme klima og med samme vekstforhold som rododendron, men de er svært ulike både i vekst og utseende så de komplementerer hverandre på en god måte. Dessuten kan bartrær gi livd og skygge til rododendronene der det er nødvendig.

Derfor startet jeg snart med å plante bartrær mellom rododendronene for å lage en slags rododendronskog. Etter hvert plantet jeg også lauvtrær, bambus og ulike stauder for å lage et slags «komplett» økosystem. Men da brunsneglen gjorde sitt inntog, forsvant mange av staudene. Lignosene får heldigvis stort sett stå i fred for snegler. Rådyr og hjort derimot, kan være et problem.

Jeg vil framover presentere noen av disse følgeplantene til rododendron fra min hage.

Salix moupinensis

Salix: pil, selje og vier, er en kjent slekt i Norge med om lag 23 arter. På verdensbasis er det rundt 400 arter. Det er mange flere hvis man regner med hybridene. Større trær med smale blad kalles pil, har de brede blader kalles de selje. Er det mindre busker (noen kan bli små trær), kalles de vier. Artene i *Salix*-slekta er særbu, dvs. at hann- og hunnrakler kommer på ulike individer. Hos noen arter er raklene et blikkfang, hos andre er det bladene som er mest dekorative. De fleste må vel sies å være relativt anonyme. Flere av de norske artene er dekorative og kunne vært mer brukt i hagen, f.eks. ullvier, rynkevier og myrtevier for å nevne noen.

Men nå skal det dreie seg om noen utenlandske arter. Først ut er *Salix moupinensis*, mupinselje må bli det norske navnet da siden den blir treformet og bladene er ganske store og forholdsvis brede. Arten vokser vilt i nordre Sichuan og vestre Yunnan i Kina. Navnet har treet fra den lille byen Muping (Moupin) i Yunnan. Denne byen har faktisk gitt navn til flere andre plantearter, bl.a. *Rhododendron moupinense* og *Cotoneaster moupinensis* som begge dyrkes i Norge.

Mupinselje er imidlertid svært lik en annen art, *S. fargesii* som også fins dyrket. Skillekarakterene går på detaljer i raklene og bladene, og at de vokser i to adskilte distrikter i Kina. Men begge er like fine i bladverket og det er det som er av interesse i hagesammenheng. Raklene er ganske anonyme grønne eller brune hos disse artene.

Bladene på mupinselje er langsmale, blankt, skinnende grønne med tydelige nerver. Lengden kan bli opptil 30 cm + ca. 5 cm bladstilk og bredden 9 cm. Både lengden og bredden av bladene varierer etter hvor kraftig veksten er. De blir størst på unge, sterke greiner. Vinterknoppene er ganske store og rødbrune og synes godt på de grønnbrune kvistene. Lengdeveksten avsluttes midt på sommeren uansett vær og føre med at skuddet blir en bitteliten bit som raskt visner. Den øverste gjenstående knoppen er godt utviklet og fortsetter lengdeveksten året etter. Egentlig er det en sidegrein. Jeg har aldri opplevd at veksten fortsetter utover høsten slik som hos vanlig selje.

Høstfargen er ikke veldig mye å skryte av – gulbrune blader som så mye annet har på denne tida. Men om vinteren er de nakne greinene ganske dekorative. Greinene er kraftige, mahognifargede med store vinterknopper, og de synes godt, særlig om det er snø.

Fig. 2 og 3 Bladene har tydelige nerver, men bredde og lengde varierer.

Fig. 4 *Salix moupinensis* utvikler seg til en busk på ca. 3 m eller til et lite tre.

Fig. 3

Jeg har én plante som jeg kjøpte under navnet *Salix moupinensis* av Arne Ødegård for ca. 10 år siden. Om det virkelig er denne eller *Salix fargesii* vet jeg ikke sikkert. Ifølge litteraturen skal sistnevnte være vanligst i kultur, men min busk passer best med beskrivelsen av *Salix moupinensis*. Nå har den blitt en busk på 3 m, men ser ut til å kunne fortsette lenge! Den øker høyden med 30 cm i året. Som så mange andre *Salix*-arter tåler den beskjæring godt, og bladene blir flottest på unge, kraftige skudd. Hos meg står den i jevnt fuktig jord. Jeg tror de liker det litt fuktig framfor tørt. I naturen vokser de ofte langs elver og bekker.

Bjørkans planteliste oppgir herligheten til H2, herdig langs kysten. Andre steder står det at de tåler ned til -20 grader. Min hage er H1–2, og jeg har aldri opplevd vinterskader selv i vintre som har tatt knekken på planter med større oppgitt herdighet. Den er en flott hageplante som kan passe selv i små hager om man beskjærer den regelmessig. Jeg tipper den kan gå langs kysten ganske langt nordover, men også i innlandet hvis man har stabilt snødekke.

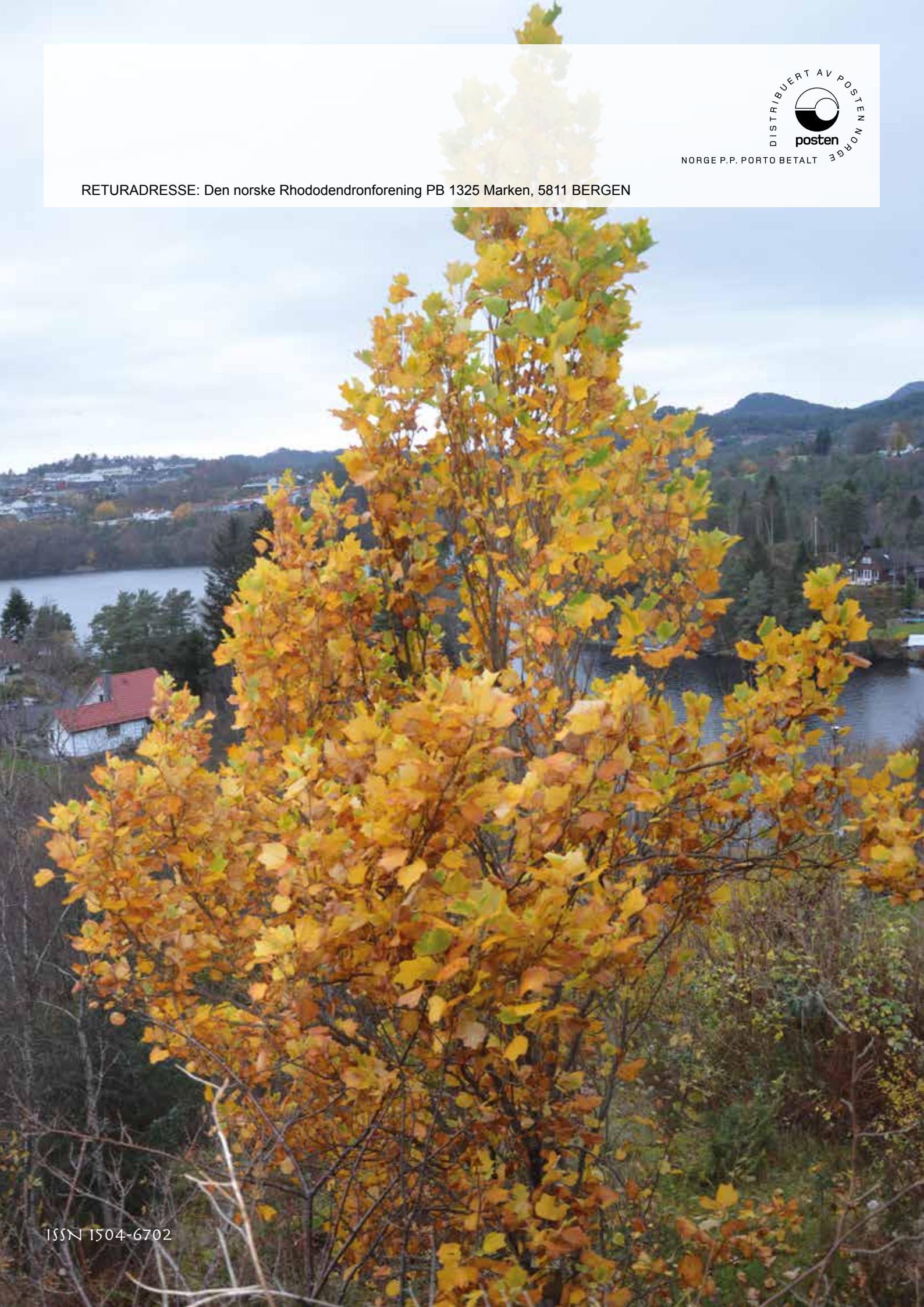

DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE

posten

NORGE P.P. PORTO BETALT

RETURADRESSE: Den norske Rhododendronforening PB 1325 Marken, 5811 BERGEN

ISSN 1504-6702